



Pedagogická  
fakulta  
Faculty  
of Education

Jihočeská univerzita  
v Českých Budějovicích  
University of South Bohemia  
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

## **Bakalářská práce**

# **Volnočasové aktivity adolescentů na domově mládeže jako prevence sociálně patologických jevů**

Vypracovala: **Miroslava Hamhalterová**

Vedoucí práce: **PhDr. Vlastimila Urbanová**

České Budějovice 2017

## **PROHLÁŠENÍ**

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

**V Českých Budějovicích, dne 13. června 2017**

.....  
Miroslava Hamhalterová

### **Poděkování**

Ráda bych poděkovala PhDr. Vlastimile Urbanové za odborné vedení mé bakalářské práce, za její čas, trpělivost a ochotu. Poděkování patří také mé rodině za podporu a pochopení.

## **Abstrakt**

Tématem bakalářské práce je problematika využívání volného času adolescentů ubytovaných v domově mládeže. Cílem bakalářské práce je zmapovat, jak dospívající tráví volný čas, čím nebo kým jsou ovlivňováni, jaké aktivity preferují. Také zjistit, zda jsou volnočasové aktivity v domově mládeže dostačující a jakým způsobem mohou ve svém důsledku ovlivnit postoje a chování adolescentů. Práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části jsou definovány a popsány základní oblasti tématu - specifika období adolescence, vymezení pojmu volný čas, význam institucionálního působení rodiny, školy, mimoškolních zařízení s důrazem na domov mládeže a jeho výchovnou roli. V souladu s cílem bakalářské práce byl použit kvalitativní výzkumný přístup, hlavní výzkumnou metodou byl zvolen polostrukturovaný rozhovor s adolescenty ubytovanými na domově mládeže a s vedoucí vychovatelkou DM.

**Klíčová slova:** volný čas, adolescence, volnočasové aktivity, domov mládeže.

## **Abstrakt**

The topic of bachelor work is the issue of leisure time use of adolescents accommodated in a youth home. The aim of the bachelor thesis is to map how teens spend their free time, how or who they are influenced, what activities they prefer. Also, to find out whether leisure activities in a youth home are sufficient and how they can affect attitudes and behaviors of adolescents. The thesis is divided into two parts. The theoretical part defines and describes the basic areas of the subject - the specifics of the adolescence period, the definition of the concept of leisure time, the importance of the institutional functioning of the family, schools, out-of-school facilities with emphasis on the youth home and its educational role. In accordance with the aim of the bachelor thesis, a qualitative research approach was used, a semi-structured interview with the adolescents accommodated at the youth home and with the Head of the youth home was chosen as the main research method.

**Keywords:** leisure time, adolescence, leisure activities, youth home

## OBSAH

Úvod .....	7
1 Období adolescence .....	9
1.1 Tělesná proměna a její význam .....	10
1.2 Emoční vývoj .....	11
1.3 Socializace .....	11
1.4 Rodina v období adolescence .....	12
1.5 Vrstevnické skupiny.....	14
1.6 Škola .....	15
2 Volný čas .....	17
2.1 Funkce volného času .....	18
2.2 Funkce výchovy ve volném čase .....	19
2.2.1 Výchovně-vzdělávací funkce .....	19
2.2.2 Zdravotní funkce .....	19
2.2.3 Sociální funkci.....	20
2.2.4 Preventivní funkce .....	20
2.3 Rodina a volný čas.....	22
2.4 Podíl školy na pedagogickém ovlivňování volného času.....	23
3 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání.....	25
3.1 Zařízení pro zájmové vzdělávání .....	26
3.1.1 Školní družiny .....	26
3.1.2 Školní klub .....	27
3.1.3 Střediska volného času.....	27
3.2 Domov mládeže .....	29
3.2.1 Organizace DM.....	29
3.2.2 Principy a cíle vzdělávání a výchovy.....	29
3.2.3 Priority vzdělávání a výchovy .....	30
3.2.4 Žák jako ústřední postava vzdělávání a výchovy.....	31
3.2.5 Poslání domova mládeže .....	31
3.2.6 Školní vzdělávací program na DM .....	34
3.2.7 Volnočasové aktivity .....	35
3.2.8 Průběh vzdělávání a výchovy v DM.....	36
3.2.9 Formy a metody vzdělávání – výchovné a vzdělávací strategie.....	37
3.2.10 Metody výchovné činnosti v DM.....	38
3.2.11 Ochrana žáků před sociálně patologickými jevy .....	40

3.3	Školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu.....	41
3.4	Nestátní neziskové organizace.....	41
3.4.1	Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.....	42
3.4.2	Živnostenské podnikání k dětem a mládeži.....	42
3.5	Osobnost pedagoga volného času, vychovatele.....	42
4	Cíle a metodika výzkumu.....	46
4.1	Cíle.....	46
4.2	Výzkumné otázky.....	46
4.3	Metodika.....	46
4.3.1	Zvolené metody a techniky.....	46
4.4	Charakteristika výzkumného souboru.....	47
4.5	Průběh výzkumu.....	47
4.6	Vlastní výzkum.....	48
4.7	Výsledky výzkumného šetření.....	60
4.8	Shrnutí výsledků výzkumného šetření.....	61
	Závěr.....	64
	Seznam použité literatury.....	66
	Právní předpisy.....	68
	Internetové zdroje.....	68
	Seznam příloh.....	68

## ÚVOD

Jedním ze základních pilířů mimoškolní výchovy, která se uskutečňuje v domovech mládeže, jsou volnočasové aktivity. V současné době je velmi obtížné vybrat volnočasové aktivity, které by naplnily představy dnešních adolescentů a které by v neposlední řadě bylo možné realizovat v prostředí domova mládeže.

Volnočasové aktivity umožňují odreagování, relaxaci, prožívání příjemných pocitů a poznávání vlastních možností. Podněcují tvořivost, samostatnost a pomáhají rozvíjet lidskou osobnost. Podle mého názoru může kvalitní trávení volného času do určité míry vyvážit i případné nedostatky v rodinném nebo školním prostředí.

Domov mládeže je školské zařízení pro žáky středních škol, kteří nemohou do školy docházet ani dojíždět, jelikož jejich bydliště je od školy značně vzdálené. Účel domova mládeže, jeho organizaci, způsoby umísťování žáků a způsob úplaty za ubytování vymezuje příslušná vyhláška. Domov mládeže poskytuje žákům ubytování a stravování, výchovně-vzdělávací činnost navazující na činnost škol, zajišťuje podmínky pro studium a přípravu na vyučování. Většina žáků přijíždí na DM v neděli večer a domů se vrací až v pátek odpoledne. Po celý pracovní týden se tak prostředí domova mládeže stává jejich domovem. Z tohoto důvodu je významnou součástí výchovy v domovech mládeže vedení k racionálnímu a plnohodnotnému využívání volného času. Téma bakalářské práce jsem si nevybrala náhodou. Patnáct let pracuji jako vychovatelka v jednom z domovů mládeže v Plzni, jedná se tedy o téma, které mě není cizí a je součástí mé pracovní náplně.

Práce je členěna do čtyř kapitol, které vychází především z mé praxe, vlastních zkušeností a z analýzy odborné literatury.

V domově mládeže jsou ubytováni žáci ve věku 15 – 19 let, z tohoto důvodu bude první kapitola zaměřena na období dospívání, tedy adolescenci.

Druhá kapitola bakalářské práce bude věnována volnému času, vymezení pojmu „volný čas“, funkci výchovy ve volném čase a vlivu školy na ovlivňování volného času adolescentů.

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání budou tématem třetí, nejobsáhlejší kapitoly bakalářské práce, zaměřím se především na již zmiňovaný domov mládeže.

Čtvrtá, praktická část je zpracována metodou kvalitativního výzkumu. Pro získání informací k dané problematice byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Rozhovory budou vedeny s adolescenty ubytovanými na domově mládeže a s vedoucí vychovatelkou.

Cílem bakalářské práce je zmapovat, jakým způsobem tráví volný čas žáci středních škol ubytovaní v domově mládeže, kým jsou ovlivňováni a jaké aktivity preferují. Také zjistit, jakým způsobem mohou volnočasové aktivity v domově mládeže ve svém důsledku ovlivnit postoje a chování adolescentů. Chtěla bych ověřit, zda je stávající nabídka volnočasových aktivit na domově mládeže dostatečná, jaké nové aktivity by chtěli studenti využívat a zda jsou při jejich výběru limitováni finančními prostředky.



## 1 OBDOBÍ ADOLESCENCE

Období dospívání je přechodným obdobím mezi dětstvím a dospělostí. V této době dochází ke komplexní proměně osobnosti ve všech oblastech: somatické, psychické i sociální. Mnohé změny jsou primárně podmíněny biologicky, ale významně je ovlivňují psychické a sociální faktory, s nimiž jsou ve vzájemné integraci. Průběh dospívání je závislý na konkrétních kulturních a společenských podmínkách. Dospívání představuje novou životní etapu, která má svoje typické znaky v rámci životního cyklu a svůj objektivní i subjektivní význam. Je to období hledání a přehodnocování, v němž musí jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity. (Vágnerová, 2012)

Složitost tohoto období velice přesně vystihují Smékal a Macek (2002, s. 113):

*„...V adolescenci jako by se člověk podruhé narodil a chce žít jinak. Osciluje mezi protiklady (nadšení proti světobolu, citlivost proti cynismu, přátelství proti samotě atd.), je plný emocí, ideálů a tužeb. Uvědomuje si protikladné tendence ve svém nitru, nezodpovědné a impulzivní „divošské“ období, bojuje s „civilizací“ – tedy světem norem, stereotypů, zodpovědností a závazků.“*

Období dospívání rozdělila Vágnerová (2012) účelně na dvě fáze:

- raná adolescence – pubescence (11 – 15 let)
- pozdní adolescence (15- 20 let)

Vzhledem k tomu, že cílovou skupinou domova mládeže jsou adolescenti ve věku od 15 do 20 let, budu se ve své práci zabývat obdobím, které Vágnerová nazývá pozdní adolescencí.

Počátek této etapy bývá spojován s plnou reprodukční zralostí a s ukončením povinné školní docházky. Konec období adolescence je spojován s dospělostí, která nastává po dvacátém roce života. Dosažení dospělosti je vymezeno právně, v psychologické rovině pak s dosažením určitého stupně osobní zralosti, vymaněním se ze závislosti

na rodičích, s orientací na druhé a s přijetím pocitu zodpovědnosti za své vlastní jednání a za důsledky z něho vyplývající. (Macek, 2003)

Adolescence je období plné rozporů. Adolescent se má vyznat sám v sobě, najít své místo ve společnosti, ověřit si, co dokáže. Má dokončit přípravu ke společenskému uplatnění v práci nebo udělat důležitá rozhodnutí v tomto směru. Ve vztahu k druhému pohlaví prožívá víc, než jen pouhé okouzlení. V této době dochází často k prvnímu pohlavnímu styku. To jsou velké změny a nelze se divit, že adolescenti v sobě mívají mnoho zmatku. Jejich hledání sama sebe bývá spojeno s vážnými osobními krizemi, kotrmelci a neuváženostmi, které jsou pro vnější pozorovatele i rodiče jen těžko pochopitelné. (Říčan, 1990)

### **1.1 Tělesná proměna a její význam**

Tělesná proměna je významným signálem dospívání. Vzhledem k tomu, že je zevnějšek součástí identity, bývá taková změna intenzivně prožívána. Subjektivní význam zevnějšku v období adolescence vzrůstá. Projevuje se větší zaměřeností na vlastní tělo, jehož viditelná proměna přitahuje pozornost adolescenta. Mnoho dospívajících, především dívek, se svým zevnějškem zabývá více, než čímkoliv jiným. Pochybnosti o svém zjevu mívají všichni dospívající, i ti nejatraktivnější. Adolescent se potřebuje líbit sobě i ostatním, aby se ubezpečil o své hodnotě. Pro dosažení tohoto cíle, dovede systematicky pracovat na získání žádoucích fyzických kvalit, drží diety, cvičí, posiluje apod. Adolescent srovnává vlastní tělo s fyzickými přednostmi svých vrstevníků i aktuálně akceptovaným ideálem. Fyzická atraktivita se stává významnou součástí identity. Pokud odpovídá aktuálnímu ideálu, slouží mladému člověku jako opora sebevědomí, podporuje jeho pocity jistoty a pomáhá mu dosáhnout uspokojivé prestiže, zejména ve vztahu k druhému pohlaví. (Vágnerová, 2012)

Tělesná atraktivita má v tomto období značnou sociální hodnotu. Konvenčně atraktivní dospívající získávají lepší sociální status, bývají snáze přijímáni jak dospělými tak i vrstevníky. Jestliže se adolescent za atraktivního nepovažuje, může to ovlivnit jeho další směřování a hierarchii hodnot. Vědomí menší tělesné přitažlivosti podporuje snahu o její kompenzaci, stává se impulzem k tomu, aby jedinec hledal jiný způsob

seberealizace. Menší atraktivita tak paradoxně může představovat určitou výhodu, protože se stane podnětem k jinému osobnostnímu rozvoji. (Vágnerová, 2012)

## **1.2 Emoční vývoj**

Během pozdní adolescence dochází ke stabilizaci emočního prožívání, adolescenti nebývají tak náladoví a citově labilní. Důvodem je hormonální vyrovnanost a adaptace organismu na pohlavní dospělost. Citová expanze raného dospívání je korigována zkušeností, ubývá původního nadšení, prožitky přestávají být neznámé a překvapující. Tuto fázi můžeme označit jako „období vystřízlivění“.

Rozvíjejí se i různé emoční kompetence, především orientace ve vlastních pocitech a regulace jejich projevů. Starší adolescenti je zvládají mnohem lépe než pubescenti. Uvědomují si, že nekorigované emoce mohou negativně ovlivnit jejich vztahy s ostatními lidmi. (Macek, 2003)

## **1.3 Socializace**

Období pozdní adolescence je fází přechodu do dospělosti. Adolescent je čím dál víc vnímán jako dospělý, očekává se od něho i odpovídající chování a zodpovědnost. Dosažení osmnácti let je pro mladého člověka toužebně očekávanou událostí. Stává se plnoletým, je způsobilý právním úkonům a tím se cítí být mnohem svobodnější. Může se samostatně rozhodovat, uzavřít manželství, podepsat smlouvy apod. Z hlediska duševního vývoje ale většinou dosažení plnoletosti nemá větší význam.

Pozdní adolescence je charakteristická také diferenciací v oblasti sociálních rolí a s nimi spojených sociálních požadavků. Je to období proměny sociálního očekávání, na jehož počátku není jasné, co adolescent může, musí nebo nesmí. Přípravu na profesní roli můžeme chápat jako fázi specifikace přípravy na život ve společnosti. Období pozdní adolescence je z hlediska rozvoje profesní role chápáno jako nestabilní, proměnlivé období, kdy jedinec hledá své postavení. (Vágnerová, 2012)

Na počátku tohoto období je důležitá změna školy, resp. skupiny spolužáků. Dochází tak k další proměně a rozšíření teritorií, v nichž dospívající žijí. Příchod na střední školu

bývá někdy spojen s odloučením od rodiny, adolescent žije v domově mládeže a domů jezdí pouze o víkendech a o prázdninách. Rozšiřují se tím možnosti volnočasových aktivit.

Na konci adolescentního období je významným mezníkem nástup do zaměstnání nebo do další vzdělávací instituce. Adolescent se dostává do nového prostředí, musí se mu přizpůsobit a chovat se podle příslušných pravidel. V rámci různých sociálních skupin se specifikují různé role a s nimi spojené postavení. (Vágnerová, 2012)

#### **1.4 Rodina v období adolescence**

Rodina je nejstarší lidskou institucí vůbec, po staletí plní potřebu lidí ochránit své potomky, učít je, vychovávat a zajistit jim co nejpříznivější podmínky pro jejich všestranný vývoj.

Rodina představuje zmenšený model společnosti, tvoří základní přirozenou sociální skupinu, která má rozhodující význam pro růst a vývoj jedince v biologických, psychických a sociálních aspektech. (Helus, 2011)

Sociální, morální a etické hodnoty, také postoje a vzorce chování, které rodiče předávají svým potomkům, je provází celý život. Rodina tak má rozhodující vliv na celkový rozvoj osobnosti dítěte. Důležité jsou i vztahy s dalšími členy rodiny, kteří mohou ovlivnit rozvoj jeho osobnosti stejně významně, ať už na ně budou působit pozitivně či negativně. Osobně významnými lidmi mohou být prarodiče, sourozenci rodičů, jejich děti apod.

Dobré vztahy v rodině skýtají jedinci zabezpečení, že není sám, že má někoho, na koho se může spolehnout, kdo ho má rád a s kým může hovořit o věcech, které by nikomu jinému neřekl. Vztahy v rodině by měly být prostoupeny empatií, ohleduplností a důvěrou, jsou velmi důležité pro stabilitu osobnosti. Chrání jedince před depresí, pocity marnosti a opuštěnosti. Napomáhají jedinci hledat východiska z náročných situací, najít životní pohodu. (Helus, 2011)

Své výlučné postavení si rodina udržuje i v době dospívání, ale dochází k proměně vzájemných vztahů mezi jejími členy. Změna postavení rodinných příslušníků, vztahů

mezi nimi a vytváření nové rovnováhy je významnou součástí vývoje. Adolescentní proces emancipace, spojený se změnou postoje dospívajících k dospělým se projeví především v rodině. Dospívající se chtějí zbavit omezující kontroly rodičů a rozhodovat o sobě sami. Potřebují větší volnost, ale zároveň také oporu. Z tohoto důvodu je vhodné a účelné udržet rovnováhu mezi připoutáním a postupným osamostatňováním. Podpora rodičů slouží adolescentům nejen emočně, ale i při pronikání do širšího sociálního světa a při získávání nových zkušeností. (Vágnerová, 2012)

Odpoutávání z vázanosti na rodinu je náročný proces pro obě strany, pro dospívající, i pro rodiče. Prožívání, uvažování, chování, ale i fyzický vzhled dospívajících signalizují potřebu změny. Pokud rodiče dokáží flexibilně reagovat, vytvoří pozitivní podmínky k postupné autonomizaci při zachování vzájemné důvěry. Adolescenti a jejich rodiče se v mnoha směrech vzájemně ovlivňují. (Vágnerová, 2012)

Adolescenti si tak i přes svoji touhu po emancipaci podržují pozitivní vztahy k rodičům, ať je jakkoliv kritizují. Nejdůležitějším zdrojem sociální opory zůstávají pro dospívající stále jejich rodiče. V případě emočních problémů nebo vztahových konfliktů, se podle empirických studií, i v tomto věku nejčastěji obrací o radu na jednoho ze svých rodičů častěji, než na své spolužáky nebo přátele. Adolescenti mění spíše jen vnější způsoby svého chování, základní hodnoty a morální postoje přejaté ze své rodiny si ale ponechávají. (Langmajer a Krejčířová, 2006)

Velmi pěkně okomentoval období dospívání Marek Eben:

*„Možná, že puberta je jeden z nástrojů, jak příroda pečuje o lidský rod, aby nevyhynul. Protože člověk by asi nikdy dobrovolně neopustil to bezpečí vlastní rodiny, kde je o něj postaráno milujícími rodiči a rodiče by asi těžko přenesli přes srdce, že to rozkošné a bezproblémové dítě najednou odchází. Ale pak přijde spásná puberta a z toho rozkošného dítěte se stane nesnesitelný jedinec, který opovrhuje svými rodiči, jejich hudbou, jejich oblečením, jejich životním stylem, takže nakonec jednou, když praští dveřmi a odejde, rodiče to jakž takž přežijí. Co je zajímavé, že hned venku na toho nesnesitelného jedince čeká jiný nesnesitelný jedinec, ovšem opačného pohlaví, který také před chvílí někde praštil dveřmi a ti dva nesnesitelní pocítí k sobě tak*

*neuvěřitelnou náklonnost, že spojí své životy a stanou se z nich ti báječní milující rodiče, od kterých by žádné dítě neodešlo, nebýt puberty. Je to podle mě velmi rozumné, a co příroda dělá, dobře dělá.“ (Citáty slavných osobností, 2017)*

*„Na počátku puberty si rodiče mysleli, že jsou pubescenti děti, které nejsou schopné být v ničem samostatné. Potíž byla v tom, že pubescenti chtěli být samostatnými. Na konci adolescence si rodiče často myslí, že adolescenti jsou schopni být ve všem samostatní a zodpovědní, resp. že by měli být takoví. Potíž je v tom, že oni takovými být nechtějí“ (Vágnerová, 2012, s. 387)*

## **1.5 Vrstevnické skupiny**

*„Vrstevnické skupiny představují přirozenou formu života dětí a mládeže. Jsou to skupiny, které charakterizuje věková, ale také názorová blízkost, z níž vyplývá souhlasné jednání. Jsou to typické primární, zpravidla neformální skupiny. Vyznačují se bezprostředními kontakty a silným pocitem příslušnosti ke skupině (identifikace vyjadřovaná zájmenem „my“).“ (Kraus, 2008, s. 88)*

Vrstevnická skupina je v této době důležitým zdrojem emoční a sociální opory. Skupinová identita pomáhá překonat nejistotu v procesu osamostatňování, v jeho individuaci. Vazba na skupinu snižuje individuální zodpovědnost, zvyšuje pocit sebejistoty a sebevědomí. Skupinová identita je významnou součástí individuální identity, která v tomto období prochází zásadní proměnou. Rozvíjí se zde přátelské vztahy a první trvalejší partnerství. Postupně se objevuje potřeba intimního párového přátelství, které umožňuje svěřovat se jeden druhému, výměnu vlastních zkušeností a v neposlední řadě sdílet soukromé pocity druhého. (Vágnerová, 2012)

Podle Vágnerové (2012) mohou vztahy s vrstevníky uspokojovat různé psychické potřeby:

- potřeba stimulace - upokojení je dosaženo kontaktem s vrstevníky, sdílením společných zážitků a aktivit,

- potřeba smysluplného učení – v kontaktu s vrstevníky získávají adolescenti nové zkušenosti, které je spojují. Experimentují s řešením různých situací, učí se různým sociálním strategiím a rozlišují, jakou mají v různých situacích účinnost. Vrstevnická skupina slouží jako základ pro porovnání zkušeností. Poskytuje adolescentům zpětnou vazbu. Může srovnávat vlastní chování, postoje a pocity s názory, chováním a pocity vrstevníků. Tyto poznatky jsou základem lepšího sebepoznání a reálnějšího sebehodnocení,
- potřeba jistoty a bezpečí – odpoutávání adolescenta od rodiny do určité míry oslabuje pocit zázemí, které mu tato vazba poskytovala. Samostatnost v žádném případě neznamena osamělost a tak adolescent hledá podporu u svých vrstevníků, kteří se nachází ve stejné životní situaci. Adolescent si může dovolit postupné odpoutání z rodinných vazeb, pokud má zázemí i jinde. Vytvoření dvou oblastí zdrojů možné jistoty, tj. rodiny a vrstevnické skupiny. Může do jisté míry přispívat k větší rovnováze a kompenzovat špatné zkušenosti,
- potřeba být akceptován – získat uznání má v období adolescence velký význam, protože pozitivně ovlivňuje rozvoj sebepojetí. Pozice, kterou adolescent získá ve vrstevnické skupině, se stává důležitou součástí jeho identity,
- potřeba určit si vlastní pravidla – vyplývá ze snahy osamostatnit se. Schopnost uvažovat o různých možnostech vede postupně k vytvoření vlastních norem, které potřebám adolescentů lépe vyhovují a potvrzují jejich nezávislost.

## 1.6 Škola

Pro většinu adolescentů je studium na střední škole přípravou na jejich budoucí povolání. Volba střední školy, tedy příslušného studijního nebo učebního oboru, je důležitým životním rozhodnutím.

Přechod na střední školu je zásadním mezníkem v životě adolescenta, který přináší mnoho změn. Student prvního ročníku na dané škole patří mezi nejmladší, ocitá se v neznámém prostředí, je nezkušený a nemá zde žádnou prestiž. Navíc přichází do nové třídy, mezi neznámé spolužáky a musí si znovu budovat své postavení.

Je potřeba se vyrovnat i s obtížnějšími výukovými nároky. Důkazem náročnosti tohoto období je dočasné snížení sebehodnocení. Podobný problém budou starší adolescenti řešit po maturitě, při příchodu na vysokou školu nebo do zaměstnání. Studium dává šanci k dalšímu seberozvoji a k potvrzení vlastních kompetencí. Pro většinu adolescentů je důležité úspěšně ukončit středoškolského vzdělání. (Vágnerová, 2012)



## 2 VOLNÝ ČAS

Ve volném čase se můžeme věnovat činnostem, které máme rádi, baví nás, uspokojují a přinášejí radost a uvolnění.

Do sféry povinností patří činnosti, které vykonávat musíme, ať chceme, či nikoli. Mezi těmito oblastmi není žádná přesně definovatelná hranice. Co je pro jednoho povinností, může být pro druhého koníčkem, a naopak.

Volný čas je možné chápat jako opak nutné práce a povinností. Je to čas, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uvolnění a uspokojení.

Pod pojem volný čas se zahrnují odpočinek, zábava, rekreace, zájmové činnosti a zájmové vzdělávání i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. (Pávková, 2002)

V pedagogickém slovníku je význam pojmu volný čas uveden v následujícím znění:

*„ ... čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“*

(Průcha, Walterová a Mareš, 2001, s. 274)

Objasňováním pojmu volný čas se zabývá mnoho autorů. Pro názornost uvedu některé z definic volného času:

*„Časový prostor, který člověku umožňuje svobodnou volbu činností“*

(Hájek, 2011, str. 68)

*„Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností“ (Hofbauer, 2004, s. 13)*

*Volný čas jsou činnosti, do kterých člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jich ze svobodného rozhodnutí a přináší mu příjemné zážitky a uspokojení“*

(Hofbauer, 2004, s. 13).

Velmi pěkně charakterizuje volný čas Němec (2002, s. 17):

*„Je to doba, ve které člověk dělá takové činnosti, které mu přináší radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnosti. Je to čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, případně pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu“*

*„Volný čas je tou dobou, ten časový prostor, v němž jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani druhým lidem, a němž se pouze na základě svého vlastního rozhodnutí věnuje vybraným činnostem. Tyto činnosti ho baví, přináší mu radost a uspokojení, nikdy obavy či pocit úzkosti.“ (Slepičková, 2000, str. 19)*

*„Volný čas chápeme jako časový prostor, v němž jedinec relativně svobodně uplatňuje své potřeby, zájmy a sklony nebo se rekreuje.“ (Grecmanová, Holoušová a Urbanovská 1999, s. 171)*

## **2.1 Funkce volného času**

- odpočinek, relaxace (obnova fyzických a psychických sil),
- rozvoj osobnosti jedince,
- zábava – forma regenerace psychických sil, při mimo jiné dochází i k přijímání podnětů prospěšných pro výše zmíněný rozvoj osobnosti.

## **2.2 Funkce výchovy ve volném čase**

Výchova ve volném čase je specifickou oblastí výchovy. Proto je možné vymezit její specifické funkce.

### **2.2.1 Výchovně-vzdělávací funkce**

Výchovně-vzdělávací funkce spočívá v záměrném a cílevědomém ovlivňování osobnosti jedinců. Volný čas dává prostor k působení na psychickou, fyzickou i sociální stránku osobnosti, k rozvíjení schopností, dovedností, k získávání nových návyků a rozumových schopností. Úspěšné plnění výchovně-vzdělávací funkce je podmíněno volbou takových pedagogických prostředků, které respektují zvláštnosti výchovy ve volném čase.

Výchova ve volném čase dává prostor pro uspokojování a kultivaci potřeb (např. potřeba seberealizace, sociálních vztahů), pro uspokojování, prohlubování a rozšiřování zájmů a pro rozvíjení specifických schopností. V rámci zájmových skupin probíhá nenásilné sociální učení, účastníci si osvojují vědomosti a dovednosti, které jsou žádoucí pro život mezi lidmi. Utváří se tak vztah k celoživotnímu vzdělávání jako přirozené součásti lidského života. (Pávková, 2014)

### **2.2.2 Zdravotní funkce**

Veškeré výchovné působení ve volném čase, v době mimo vyučování, podporuje zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj a aktivity ve volném čase podporují zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj vychovávaných jedinců. Patří sem:

- vhodné uspořádání režimu dne podle typu zařízení, věku, individuálních zvláštností,
- podněcování k pohybovým aktivitám, nejlépe venku na zdravém vzduchu, především u dětí školního věku, které mají během vyučování pohybu nedostatek,
- vedení k upevňování zdravých stravovacích návyků a k dodržování pitného režimu,

- pěstování a upevňování hygienických návyků, významná je také hygiena prostředí, ve kterém výchovný proces probíhá,
- dodržování zásad bezpečnosti práce, které jsou stanoveny příslušnými právními předpisy,
- respektování požadavků psychohygieny, utváření příjemného klimatu a podpora dobrých vztahů mezi účastníky, včasné a racionální řešení eventuálních konfliktů. (Pávková, 2014)

### **2.2.3 Sociální funkce**

Sociální funkcí výchovy se nejčastěji rozumí zajištění bezpečnosti, dohledu nad dětmi a jejich hlídání v čase mimo vyučování, který děti tráví mimo domov. U některých školských zařízení (např. u školních družin), je tato funkce velmi často chápána jako nejvýznamnější, ne-li jediná. Sociální funkce subjektů, kde děti tráví volný čas, však spočívá také v možnosti navazovat různé sociální vztahy, přátelství a kamarádství s jedinci, kteří mají podobné zájmy. Umožňují setkávání s novými autoritami, zaujímat ve skupinách rozmanité postavení a sociální role.

Důležitá je také skutečnost, že zařízení, ve kterých děti tráví volný čas, do jisté míry vyrovnávají nestejně podmínky rodinného prostředí. Všechny děti zde mají stejné právo na pozornost a péči pedagoga, na využívání hraček, pomůcek a vybavení. Do určité míry takto lze pomoci dětem z problematického rodinného prostředí. (Pávková, 2014)

### **2.2.4 Preventivní funkce**

Preventivní funkce výchovy ve volném čase spočívá v prevenci negativních jevů, jako jsou neukázněnost, záškoláctví, lhaní, krádeže, agresivita, šikana, projevy rasismu, vandalismus, útěky z domova, experimentování s drogami apod. Vhodná volba volnočasových aktivit slouží jako nespécifická primární prevence. U dítěte, které vhodně využívá svůj volný čas a věnuje se svým zájmům, je menší pravděpodobnost, že podlehe špatným vzorům a dojde u něho k projevům rizikového chování. Primární

prevence je celkově efektivní. Je lepší negativním jevům předcházet než je napravit.  
(Pávková, 2014)

Výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní funkce se ve výchovné praxi prolínají. Všechny tyto funkce pedagogiky volného času jsou naplňovány v různých institucích pro volnočasový prostor různou měrou podle toho, co je prioritou daného zařízení.

Volný čas dětí a mládeže má své zvláštnosti. Od volného času dospělých se liší:

- rozsahem,
- obsahem,
- mírou samostatnosti
- nezbytností pedagogického ovlivňování.

Výchova mimo vyučování je vymežována čtyřmi znaky:

- probíhá mimo povinné vyučování,
- probíhá převážně ve volném čase,
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny,
- je zajištěna institucionálně.

Základní principy výchovy ve volném čase:

- dobrovolnost,
- aktivita,
- samostatnost.

Způsoby trávení volného času:

- pasivní způsob: sledování televize, videa, DVD, trávení volného času u internetu a počítačových her,
- aktivní způsob: sportovní a kulturní činnosti, umělecké, výtvarné, technické a přírodovědné kroužky, turistika, apod.

## 2.3 Rodina a volný čas

Osobnost člověka se v průběhu ontogenetického vývoje utváří působením několika různých činitelů. Důležitou roli určitě sehrávají i vrozené dispozice jedince, nicméně stimulace k aktivnímu trávení volného času souvisí podle mého názoru především s vlivem vnějšího prostředí na jedince. Zejména rodina hraje významnou roli v připravenosti jedince na volnočasový život v dospělosti. Rodiče učí své děti přistupovat k volnému času aktivním a tvůrčím způsobem. Vytvářejí tak postoje, které budou děti schopny uplatňovat v budoucnosti i po založení vlastní rodiny.

Způsob, kterým rodina tráví svůj volný čas, jakým zájmovým činnostem se její členové věnují, kde a jakým způsobem tráví společné dovolené, hraje v konečném důsledku velmi významnou roli při utváření osobnosti jedince a podporuje jeho pozitivní socializaci. (Hofbauer, 2004)

Uskutečňováním pravidelné zájmové činnosti, ať už sportovní, technické, přírodovědné, turistické nebo umělecké, rodina pozitivně ovlivňuje volný čas dětí. Rodiče sledují a cíleně reagují na zájmy, potřeby a nadání dětí. Volnočasová aktivita dětí může být navázáním na zájmy rodičů, nebo postupně zvolí jinou zájmovou oblast. Rodiče by neměli být direktivní, měli by působit inspirativně, spoluorganizovat a iniciovat volnočasové aktivity svých dětí a celé rodiny. Dostatek času, který rodiče věnují svým dětem, je základním pilířem. (Hofbauer, 2004)

Je na místě uvést, že přehnaná snaha rodičů zapojit své dítě do zájmových činností může mít kontraproduktivní povahu. Jedná se o rodiče, kteří direktivním způsobem rozhodují o volnočasových aktivitách svého dítěte. Děti pak musí stihnout několik zájmových činností denně, často se jedná o kombinaci sportovní činnosti a uměleckého kroužku, či výuku cizího jazyka. Velká část těchto rodičů má pocit, že pro své děti dělají to nejlepší. Z pohledu zásad přirozeného duševního a tělesného vývoje dítěte s tím nelze souhlasit. V tomto případě je volný čas pro dítě velmi náročný a podporuje vznik stresových situací, které pramení z nedostatku času. Dochází k poklesu motivace a úbytku fyzických a psychických sil. Je tedy nemožné, aby takto zvolené volnočasové aktivity uspokojovaly základní potřeby dítěte. (Hofbauer, 2004)

## 2.4 Podíl školy na pedagogickém ovlivňování volného času

Hlavním posláním škol je poskytnout žákům příslušné a kvalitní vzdělání podle stupně a druhu školy. I když výchova žáků a studentů ve volném čase není hlavní prioritou škol, propojení vyučování s dobou mimo vyučování je užitečné a žádoucí. Především propojení vyučování a zájmových činností přináší pozitivní výsledky v obou oblastech. Zájem o vyučovací předmět je motivem pro zájmovou činnost v dané oblasti. A naopak, úspěchy v zájmové činnosti se pozitivně odrážejí ve výsledcích školního vyučování. Vyhraněné zájmy mohou být významným ukazatelem při volbě povolání.

Školy plní svoji funkci v oblasti výchovy ve volném čase různými způsoby. Většina škol nabízí pravidelné, organizované zájmové činnosti formou zájmových kroužků. Jejich množství a zaměření vychází jak ze zájmů a potřeb žáků, tak i z možností personálního zabezpečení. Vedoucími zájmových kroužků bývají nejčastěji učitelé nebo vychovatelé. Mohou to být i rodiče žáků, kteří mají žádoucí odbornost a zájem o práci s dětmi. Na středních odborných školách jsou zájmové činnosti většinou zaměřené na rozšíření a prohloubení vědomostí a dovedností z odborných předmětů. (Pávková, 2014)

Další oblastí výchovy ve volném čase v rámci škol bývají příležitostné volnočasové aktivity. Zde hrají významnou roli školní tradice. Mezi časté formy patří sportovní soutěže, vystoupení souborů, výstavy prací žáků školy, veřejně prospěšné činnosti, vycházky, výlety, odborné exkurze a společenské akce jako besídky, společenské večery apod.

Všechny tyto aktivity přispívají k vytváření dobrých vztahů mezi pedagogy, žáky i rodiči. Dávají také příležitost k upevňování tradic školy. Velký význam má utváření neformálních partnerských vztahů mezi pedagogy a rodiči žáků.

Jednou z povinností učitelů je zajímat se o to, jakým způsobem tráví volný čas jejich žáci. Mnoho příležitostí mají v této oblasti především třídní učitelé. Učitel si má o svých žácích vytvářet ucelený obraz. K tomu patří nejen studijní výsledky, ale i vztahy v rodinném prostředí a zejména způsob trávení volného času. Tyto informace lze získat především neformálními rozhovory s žáky i jejich rodiči. Důležité je také pozorování žáků v aktivitách mimo vyučování a rozbor výsledků jejich činností. (Pávková, 2014)

Školy by měli kromě své výchovně-vzdělávací funkce také vystupovat v roli koordinátora volnočasových aktivit. Na možnostech využívání volného času se v současné době kromě školských zařízení podílí i celá řada dalších subjektů. Škola je vhodným místem, kde se žádoucí informace spolehlivě dostanou k dětem i jejich rodičům. Škola má možnost tyto informace shromáždit a předat zájemcům různými formami. Učitelé mohou přímo informovat žáky, nebo mají možnost předat informace rodičům během třídních schůzek. Nabídky lze zveřejnit na nástěnkách, školním rozhlasem, školním časopisem nebo formou letáků apod. Je důležité, aby byli žáci dobře informováni o možnostech, které se v regionu nabízejí pro využívání volného času. Mají tak možnost rozvíjet a uspokojovat své zájmy. (Pávková, 2014)

Kromě klasických základních a středních škol se na pedagogickém ovlivňování volného času velmi výrazně podílejí základní umělecké školy a jazykové školy. Zaměřují se na práci s dětmi, které mají v určité oblasti nadání a zájem o činnost. Účast ve škole je dobrovolná, systém práce se podobá školnímu vyučování. Tyto školy mají stanovený program, předpokladem je pravidelná účast a plnění uložených úkolů. Umělecké školy provozují obory hudební, výtvarné, literárně-dramatické a taneční. Nejvíce jsou využívány individuální a skupinové formy práce. Mohou být považovány za přípravu ke studiu na středních či vysokých školách s uměleckým zaměřením. Jazykové školy mají obdobný způsob práce, zaměřují se na výuku cizích jazyků. (Pávková, 2014)



### 3 ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ PRO ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ

**Zájmové činnosti** - cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení potřeb, zájmů a schopností, rozvíjí samostatnost, tvořivost, zdravou společenskou aktivitu, plní funkci výchovnou i vzdělávací.

**Zájmové vzdělávání** je souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických i jednorázových činností a aktivit, které směřují k účelnému a efektivnímu naplnění volného času a umožňujíc získat vědomosti a dovednosti mimo organizovanou školní výuku. Vede účastníky k seberealizaci a sebepoznávání, objevování vlastních schopností a jejich rozvíjení. Tím se podílí na kultivaci osobnosti, na rozvoji talentů a vede k vytváření a utužování sociálních vztahů a vazeb.

Termín školská zařízení pro zájmové vzdělávání vymezuje školský zákon. Funkci jednotlivých zařízení určují konkrétněji příslušné vyhlášky. Jsou součástí výchovně-vzdělávacího systému. Zařízení jsou zapsána do rejstříku škol a školských zařízení a vypracovávají vlastní školní vzdělávací program.

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání se výrazně podílejí na pedagogickém ovlivňování volného času dětí nebo i dospělých. Pedagogičtí pracovníci mají adekvátní vzdělání, programy respektují potřeby a přání dětí či dalších účastníků a zároveň jsou sestaveny v souladu s pedagogicko-psychologickými poznatky. Zařízení se řídí právními normami, mají však značnou volnost při sestavování struktury činností.

Práce ve školských zařízeních se od vzdělávacího procesu ve škole liší:

- účast je dobrovolná,
- program činností vychází ze skutečné úrovně zájmů účastníků než ze závazných norem stanovených pro školní vzdělávání, je vytvářen dostatečný prostor pro individuální přístup,
- časový prostor a volnost dávají možnost využití rozmanitých forem a metod práce,
- jsou umožněny činnosti v rozmanitých prostorách. (Hájek, Hofbauer a Pávková 2011)

Školská výchovná zařízení, která se podílejí na výchově ve volném čase, lze podle Pávkové rozdělit do tří skupin:

- školská zařízení pro zájmové vzdělávání,
- školská výchovná a ubytovací zařízení,
- školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu.

Jednotlivé zařízení mají svá specifická poslání, plní své základní funkce různými způsoby, proto je i pedagogické ovlivňování volného času rozdílné.

### **3.1 Zařízení pro zájmové vzdělávání**

#### **3.1.1 Školní družiny**

Školní družiny zpravidla existují při základních školách, nebo mohou být zřízené jako samostatná zařízení pro žáky více škol. Jsou přednostně určeny pro žáky prvního stupně základní školy. Dělí se na oddělení, která se naplňují do počtu 30 žáků. Ředitel stanoví nejvyšší možný počet žáků na jednoho pedagoga s ohledem zejména na zajištění bezpečnosti účastníků a na druh vykonávané činnosti. Školní družina je v provozu ve dnech školního vyučování a i o prázdninách. Pokud je v místě více školních družin, může ředitel po dohodě se zřizovatelem její činnost přerušit, ale pouze v případě, že bude během prázdnin v provozu jiná školní družina. (Pávková, 2014)

Hlavním úkolem družin je umožnit dětem odpočinek a přípravu na vyučování. Odpočinkové činnosti slouží k regeneraci sil, odstraňují únavu, plní psychohygienické poslání. Mezi odpočinkové činnosti družiny řadíme i různé zájmové aktivity, které rozvíjejí osobnost dítěte, umožňují seberealizaci, další poznávání a rozvoj dovedností. Aktivním odpočinkem je i pobyt venku jako organizovaná, nebo spontánní činnost.

Družina by měla dětem umožnit přípravu na vyučování. Ta může mít různou podobu – plnění domácích úkolů, procvičování učiva formou her, opakování poznatků z vyučování při vycházkách, zájmových činnostech apod. V družinách musí být vhodné podmínky a hlavně klidné prostředí pro psaní domácích úkolů. Hlavní roli hraje především dohoda s rodiči. Je velmi důležité, které prostředí je pro dítě výhodnější.

Zájem dítěte je na prvním místě. Neopomenutelná je také doba pobytu dítěte ve školní družině. (Pávková, 2014)

### **3.1.2 Školní klub**

Školní klub je určen žákům druhého stupně základní školy a žákům odpovídajících ročníků gymnázia či konzervatoře. Klub může být k dispozici žákům jedné nebo několika škol. Svoji činnost vykonává ve dnech školního vyučování i ve dnech, kdy vyučování neprobíhá. Základem činnosti školního klubu jsou zájmové aktivity organizované formou různých kroužků, příležitostních akcí a aktivit i průběžnou nabídkou spontánních činností. Do školního klubu se mohou žáci přihlásit k pravidelné docházce nebo jen do vybraných kroužků. Docházka do klubu je založena na dobrovolnosti. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

### **3.1.3 Střediska volného času**

Jsou zpravidla právní subjekty s širokou zájmovou působností. Pokud se zaměřují pouze na jednu zájmovou oblast, mají název stanice zájmových činností (např. stanice přírodovědců, techniků, turistů). Jejich služby mohou využívat děti, žáci, studenti, rodiče s dětmi, pedagogové i další zájemci. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

**Zájmová činnost příležitostná** – zahrnuje nabídku příležitostné aktivity zájmového či rekreačního zaměření. Je organizována, nebo zřízena pedagogem a je časově vymezena. Do této skupiny patří i činnosti, které se pravidelně v časovém odstupu opakují, např. jednou za měsíc nebo jednou za rok. Příkladem příležitostných aktivit jsou soutěže, turnaje, sportovní utkání, výlety, přehlídky, besídky, divadelní představení apod.

**Pravidelná zájmová činnost** – je základní formou činnosti většiny středisek. Pravidelná zájmová činnost je organizována v zájmových útvarech, jako jsou kroužky, soubory, oddíly, kurzy. Nabídka druhů zájmových činností vychází především z přání a potřeb účastníků a v neposlední řadě také z možností personálního a materiálního zajištění (vhodní vedoucí, vhodné prostory). Je určena účastníkům přihlášeným k pravidelné docházce. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

**Táborová činnost** – organizovaná činnost s dětmi, mládeží nebo s rodiči a dětmi, provozovaná v době prázdnin. Probíhá mimo sílo střediska volného času. Tábor může být zaměřený rekreačně nebo má formu odborného soustředění. Podle typů je můžeme dělit na pobytové, putovní, hvězdicové.

**Osvětová činnost** – střediska volného času mohou poskytovat odbornou pomoc ostatním subjektům zabývajícím se volným časem dětí a mládeže. Pomoc zahrnuje shromažďování a poskytování informací dětem, žákům, studentům, rodičům, pedagogům i dalším účastníkům. Pedagogům nabízejí vzdělávací akce formou přednášek, seminářů, školení apod. Významně se také podílejí na prevenci sociálně pedagogických jevů.

Nabídka otevřených spontánních aktivit – průběžná nabídka činností, které jsou nepřímo ovlivňovány pedagogicky i organizačně. Nabídka je využívána skupinami nebo individuálně podle aktuálního zájmu. Patří sem hřiště, sportoviště, posilovny, počítačové pracovny apod. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

## **3.2 Domov mládeže**

Domov mládeže (dále jen DM) je školské výchovné a ubytovací zařízení, poskytující žákům středních škol a studentům vyšších odborných škol ubytování a výchovně vzdělávací činnost navazující na vzdělávání a výchovu ve středních a vyšších odborných školách. Výchova a vzdělávání žáků DM vedou k plnohodnotnému využívání volného času podporou volnočasových aktivit a zájmového vzdělávání. Konkrétní obsah výchovně vzdělávací činnosti v DM je uveden ve výchovně vzdělávacím plánu činnosti DM mimo vyučování na školní rok. (příloha č. 1)

Činnost, organizace a provoz DM se řídí zejména vyhláškou č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, její novelou č. 436/2010 Sb. a zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění. Zřizovatelem DM je kraj.

### **3.2.1 Organizace DM**

Základní jednotkou výchovně vzdělávací činnosti v domově je výchovná skupina (dále jen "skupina"). Každou skupinu vede jeden vychovatel. Nejnižší počet žáků a studentů ve skupině je 20 a nejvyšší počet žáků a studentů ve skupině je 30. V odůvodněných případech může ředitelka domova zvýšit nejvyšší počet žáků a studentů ve skupině až o tři žáky.

Ve skupině složené pouze ze studentů je nejnižší počet studentů 40 a nejvyšší počet studentů 50. Žáci se ubytovávají v pokojích odděleně podle pohlaví a popř. i podle věku.

### **3.2.2 Principy a cíle vzdělávání a výchovy**

- rovný a nediskriminační přístup ke vzdělávání a výchově,
- zohlednění vzdělávacích a výchovných potřeb žáka daných jeho kompetencemi a osobnostními charakteristikami,
- vzájemná úcta, respekt, názorová snášenlivost, solidarita a úcta všech účastníků vzdělávání a výchovy,

- svobodné šíření poznatků vyplývajících z výsledků soudobého poznání světa, které jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání a výchovy,
- zdokonalování procesu vzdělávání a výchovy na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu a vývoji a co nejširší uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod,
- hodnocení výsledků vzdělávání a výchovy vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených zákony a vzdělávacími programy,
- vědomí spoluodpovědnosti žáků za své vzdělávání. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

### **3.2.3 Priority vzdělávání a výchovy**

Ambice a poslání DM ve vzdělávání a výchově jsou především v oblasti výchovy osobnosti žáka a výchovy v době mimo vyučování a vyplývají z jeho poslání a postavení v systému škol a školských a ubytovacích zařízení. Tím jsou určeny i jeho základní cíle a úkoly, které spočívají v citlivém pedagogickém vedení žáků k účelnému využívání volného času a ve výchově k volnému času. K tomu volí specifické prostředky, formy a metody této činnosti.

Uplatňovány jsou tyto zásady:

- dobrovolnosti, spontánní aktivity, navozování kladných pocitů, samostatnosti a samosprávnosti, seberealizace, sebepoznávání, motivace (sociální úkoly VMV),
- zajímavosti, pestrosti a zájmovosti, rozvoje individuálních i skupinových zájmů (výchovně vzdělávací úkoly VMV),
- odpočinkového a rekreačního zaměření zájmové činnosti (relaxačně zdravotní úkoly VMV).

Vytváření a působení přirozeného a pozitivního psychosociálního prostředí, na jehož tvorbě se podílejí všichni účastníci vzdělávání, tzn.:

- průběžná modernizace zařízení a vybavení pro bydlení i volný čas, využití architektonického uspořádání budov a jejich materiálně technické základny k přirozenému setkávání se a činnosti ve slušném prostředí,

- budování hodnot, vztahů a kultury prostředí na jednotlivých pracovištích (v kategorii žáků i zaměstnanců),
- spokojenost žáků (potažmo jejich zákonných zástupců) vyjádřená aktivním vnímáním a způsobem života v DM. (Vokáč, 2016)

### **3.2.4 Žák jako ústřední postava vzdělávání a výchovy**

- uplatnění jeho základních práv vyplývajících ze školského zákona (561/2004 Sb.) a z Úmluvy o právech dítěte, zejména práva na respektování osobnosti žáka a jeho zvláštností v závislosti na fyzické, psychické a mentální zralosti žáka a práva na volný čas,
- výchovné působení založené na spolupráci, partnerství, dialogu a respektu k osobnosti, potřebám a zájmům žáka,
- vyvážené uplatňování práv a plnění povinností,
- právo volby a vlastních rozhodnutí odpovídajících míře zralosti žáka, reálným možnostem a podmínkám života v DM s podporou vychovatelky a v rámci zdravého osobnostního vývoje a vnitřního řádu,
- uplatnění kompetencí žáka v podmínkách zařízení a jeho podíl na organizaci a činnosti zařízení, zajištění vymahatelnosti práv žáka,
- specifické postavení dospělého žáka - převzetí práv a odpovědnosti za plnění povinností při nabytí svéprávnosti vyplývajících z § 21 a 22 školského zákona příp. občanského zákoníku; přitom není dotčeno právo rodičů na informace o průběhu vzdělávání v souladu s §21 odst. 3 školského zákona, kteří vůči zletilým žákům plní vyživovací povinnost,
- objektivní hodnocení práce a činnosti žáka vychovatelem a sebehodnocení žákem. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

### **3.2.5 Poslání domova mládeže**

Plnění sociálně zabezpečujících funkcí, tj. zajištění kvalitního ubytování, které se vyznačuje:

- přiměřeným komfortem v úrovni bydlení, kvalitou vybavení nábytkem a příslušenstvím ložnic a hygienou prostředí,

- vhodným prostorovým a materiálním zázemím pro přípravu na vyučování i volný čas,
- existencí organizačních opatření, která umožňují naplnit sociální a vzdělávací zájmy a potřeby žáka (bezpečí, klid pro samostudium, možnost vybrat si spolubydlící nebo požádat o změnu ubytování apod.).

Plnění vzdělávacích funkcí, které charakterizuje:

- systematickosti vzdělávání po celou dobu studia žáka, příp. doby jeho pobytu,
- ochrana žáka před rizikovým chováním,
- aktivní motivace žáka k účasti na výchovném programu.

#### **Prioritní oblasti vzdělávání:**

- výchova sociální, personální a komunikativní (socializace žáka),
- výchova k učení, sebevzdělávání a profesionální přípravě, podpora profesního vzdělávání,
- výchova ke zdravému životnímu stylu (podpora zdraví a účelného využití volného času),
- výchova k občanství - rozvoj specifických vědomostí a občanské odpovědnosti.

Obsah vzdělávání a výchovy v DM konkretizuje Školní vzdělávací program DM, včetně jeho příloh.

#### **Pedagogické působení a výchovná činnost v DM má za cíl:**

- podporovat přirozený rozvoj vědomostí, schopností, dovedností, návyků a postojů žáků,
- vést žáky k účelnému využívání volného času v souladu s dostatečnou nabídkou aktivit seberealizace,
- získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako osobnost působící na své okolí,
- vést žáky k soustavné přípravě na výuku a neustálému sebevzdělávání,
- vést žáky k osvojování obecně uznávaných norem a hodnot,
- napomoci žákům k osobnostnímu vyzrání, získání samostatnosti,



- rozvíjet verbální i neverbální komunikace,
- propagovat pěstování sportu a zdravého životního stylu,
- upevňování hygienických návyků, udržování pořádku a estetizace prostředí,
- schopnost týmové spolupráce. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

#### **Zaměření pozornosti DM:**

- individuální přístup, diferenciaci,
- atmosféra klidu, přátelského ovzduší, tolerance,
- rozvoj praktických činností a dovedností využitelných v každodenním životě,
- vzájemná spolupráce pracovníků domova mládeže,
- environmentální výchova – aktivní podíl žáků na tvorbě a péči o prostředí DM a prevenci patologických jevů,
- vést žáky k demokratickým návykům, učit je respektovat požadavky kolektivu ale i celé společnosti.

Domov mládeže je zaměřen na vytvoření příjemného, přátelského prostředí, založeného na vzájemném respektu a toleranci, kde vzniká pocit pohody v sociálním prostředí a otevřené partnerství. Samozřejmostí je snaha probouzet a uspokojovat v žácích potřebu sounáležitosti a přátelství. K žákům je přistupováno diferencovaně s ohledem na jejich věk, typ studia, osobnost, rozsah znevýhodnění, postižení či speciální vzdělávací potřeby.

Pozornost je zaměřena na důkladné poznání žáka, jeho adaptaci na nové prostředí, vytváření pozitivního vztahu k činnostem domova mládeže, ke školní práci, ke komunikaci, toleranci a upevňování dobrých vztahů mezi žáky.

Za klíčové je považován rozvoj praktických dovedností a návyků, které žák využije v osobním i profesionálním životě, především při navazování partnerských vztahů a zabezpečení vlastní rodiny. Proto je kladen velký důraz na rodinnou a sexuální výchovu a výchovu ke zdravému životnímu stylu.

Dlouhodobá pozornost je věnována práci v oblasti prevence patologických jevů – každodenní práce s žákem formou individuálních pohovorů, besed a přednášek.

Vychovatelky svým působením rozvíjí kompetence žáků, jejich osobnost a dávají jim dostatek námětů pro samostatné a žádoucí naplňování volného času.

### **3.2.6 Školní vzdělávací program na DM**

Školní vzdělávací program formuluje hlavní cíle ve vzdělávání a výchově ubytovaných žáků, které spočívají v pedagogickém ovlivňování volného času žáků zahrnujícím především přípravu žáka na vyučování, rozvoj jeho osobních a skupinových zájmů, jeho hodnotovou a osobnostní orientaci a působícím preventivně v oblasti rizikového chování žáků (tj. zejména formou nabídky volnočasových aktivit žáků). Na tyto prioritní oblasti jsou zaměřeny i strategie, které rozvíjejí klíčové kompetence žáků:

- k učení,
- k řešení problémů,
- komunikativní,
- sociální a personální,
- občanské a kulturní povědomí,
- k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám,
- využívat prostředky ICT,
- k trávení volného času,
- k sportovní činnosti.

Obecné cíle vzdělávání jsou doplněny o cíle specifické, což znamená vychovávat žáky ke smysluplnému využívání volného času a vybavovat je dostatkem námětů pro naplňování volného času. Žák:

- umí svůj volný čas žít, čelí nudě a prázdnotě, aktivně odpočívá,
- uplatňuje zásady zdravého životního stylu, dokáže určit priority volného času a žije podle nich, odolává sociálně patologickým jevům,
- využívá a akceptuje nabízené modely využití volného času, naplňuje a rozšiřuje své individuální zájmy, talent, schopnosti,
- chápe význam rozvoje osobních zájmů a zdravého způsobu života pro psychickou, fyzickou a sociální kultivaci své osobnosti (osobnostní rozvoj),

- zapojuje se do organizace života v DM, osobně se podílí na organizaci a realizaci vzdělávání a výchovy. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

### **Strategie vychovatelky**

- vytváří a rozvíjí příležitosti k účelnému využití volného času v souladu se zájmy žáka,
- učí žáka novým vědomostem a dovednostem, vede ho k tvořivosti a účasti na společné činnosti,
- realizuje skupinový program sociální prevence, poskytuje žákovi informační servis,
- vede žáka k poznání zásad zdravého životního stylu a jejich uplatňování ve vlastním životě, učení i v práci,
- modernizuje obsah vlastní zájmové činnosti a metody skupinové práce s žáky, rozšiřuje nabídku spontánních aktivit pro žáky, podporuje samostatnost, svobodu, aktivitu.

### **3.2.7 Volnočasové aktivity**

Žáci ubytováni v domově mládeže se mohou účastnit sportovního, kulturního a společenského dění ve městě a také si vybírat z aktuální nabídky činností domova mládeže. Ve městě mohou navštěvovat Planetárium, Pivovarské muzeum, divadelní a filmová představení, taneční kurzy, plesy, koncerty, přednášky, výstavy a sportovní areály. Mohou chodit bruslit, plavat, běhat kolem řeky nebo v lesním parku Homolka apod. Účast na akcích je dobrovolná, vzhledem k tomu, že nejdůležitější povinností žáků je příprava na vyučování. Ubytovaní žáci mají také možnost sportovního vyžití v posilovně školy, nebo v nafukovací hale v určených dnech a hodinách. Mohou využívat internet ve svých pokojích, počítače ve studovně DM a společenskou místnost s televizorem.

Vychovatelky realizují činnosti s žáky i s ohledem na respektování požadavků současné pedagogiky volného času, zejména zásady dobrovolnosti, citlivosti a citovosti. Volnočasové zájmy mládeže, skladba aktivit a přístup k nim se za poslední léta výrazně změnilo, z tohoto důvodu jsou vychovatelky neustále informovány o nových trendech

a aktivitách, které jsou mladým lidem blízké. Vychovatelky se snaží realizovat činnosti s žáky, co možná nejatraktivnějším, společensky žádoucím a pedagogicky přínosným způsobem, protože chtějí upoutat jejich pozornost k volnočasovým aktivitám a tím vypěstovat ve studentech správné kompetence pro řešení konkrétních životních situací a způsobů života.

#### **Pedagogické působení v DM probíhá v oblasti:**

- neformálního vzdělávání - cílené působení vychovatelek, tj. každodenní činnost s výchovnou skupinou, pravidelná sportovní zájmová činnost, jednorázové příležitostné akce,
- informálního vzdělávání - sociální klima, prostředí, vrstevnické vztahy.

Pro činnosti, které nelze plně rozvinout v DM, je žákům umožňována účast v činnostech, které nabízí další místní subjekty, zejména jsou vyhledávané fitness centra, taneční školy a autoškoly. Účast v těchto činnostech je individuální.

Základním momentem jakékoliv činnosti žáků je zážitek, který obohacuje sebepoznávání žáků, rozšiřuje vědomosti a dovednosti a navozuje kladné emoce. Strategií pedagogické práce je respektování požadavků pedagogiky volného času. To znamená, že vychovatelka je iniciátorkou a průvodkyní při volnočasových aktivitách, které přímo či nepřímo řídí, motivuje, navozuje, umožňuje a hodnotí. Žáci se volnočasových aktivit mohou a nemusí účastnit. (Vokáč, 2016)

#### **3.2.8 Průběh vzdělávání a výchovy v DM**

Přímá výchovná činnost je v DM vykonávána podle Školního vzdělávacího programu. ŠVP domova mládeže není ročním plánem, ale má širší časový rozměr a obsahuje činnosti alespoň na dobu středního vzdělávání, ukončené maturitní zkouškou. ŠVP domova mládeže je tedy koncipován na dobu čtyř let. Na ŠVP navazuje roční výchovně vzdělávací plán činnosti domova mládeže mimo vyučování a jeho konkretizace v měsíčním a týdenním výchovně vzdělávacím programu DM pro integrované výchovné skupiny, tzn. pro celý DM.

Výhodou programu je jeho operativnost, možnost průběžně kreativně reagovat na možné změny podmínek a možnost propojovat či přesouvat témata během celého pobytu žáků na DM.

Výchovně vzdělávací plán činností DM mimo vyučování vycházejících ze ŠVP je vychovatelkami průběžně rozpracováván do měsíčních a týdenních plánů činnosti výchovné skupiny. Všechny vypracované plány schválené vedoucí vychovatelkou každá z vychovatelek signuje. Každá vychovatelka zde zveřejňuje přehled plánované, pravidelné i jednorázové činnosti – v návaznosti na příslušné kompetence a popíše svojí určenou výchovně vzdělávací činnost podle vzoru z příslušného tematického okruhu. Vychovatelky zveřejňují plánované i jednorázové činnosti pro žáky na nástěnce.

V měsíčních a týdenních výchovně vzdělávacích plánech činnosti DM mimo vyučování jsou uváděny konkrétní akce ve vazbě na konkrétní termíny, vycházející ze ŠVP domova mládeže, ročního výchovně vzdělávacího plánu, které zpracovává vedoucí vychovatelka ve spolupráci s kolektivem vychovatelek DM. Měsíční a týdenní plán schvaluje vedoucí vychovatelka DM a předkládá jej jednou měsíčně v rámci porady ředitelce ke kontrole a schválení. Tyto plány jsou součástí deníku VS a jsou vedeny v elektronické podobě. Měsíční plán je rozpracován na konkrétní úkoly pro vychovatelky a ten dále na týdenní plán VVČ.

Časový harmonogram dne (denní řád) je uveřejněn ve VŘ DM. Jeho obsahem je časové určení pravidelných činností žáků tj. doba určená přípravě na vyučování, k odpočinku, trávení volného času, vycházek atd. (příloha č. 2)

### **3.2.9 Formy a metody vzdělávání – výchovné a vzdělávací strategie**

Formy výchovné činnosti jsou v podstatě každodenní činnosti vychovatelek DM.

Pravidelné výchovně vzdělávací činnosti:

- plánování a příprava výchovné činnosti a aktivity,
- kolektivní působení,
- individuální působení,
- individuální a skupinové pohovory,

- průběžné neformální působení vychovatelky,
- kontrola pravidelných aktivit (studijní klid, úklid pokojů, přítomnost na DM ve stanoveném čase podle VŘ DM, sledování doporučených výchovně vzdělávacích pořadů v TV, pravidelné zájmové akce).

Příležitostné výchovně vzdělávací činnosti:

- příležitostné aktivity (jednorázové akce, turnaje, exkurze, besedy, soutěže, přednášky, diskotéky, vánoční besídka),
- různá zájmová činnost - stolní tenis, posilování, míčové hry, bowling, běh, posilovací cvičení na DM,
- autoškola, taneční, apod.

Osvětová činnost:

- shromažďování a poskytování informací pro žáky,
- činnosti vedoucí k prevenci rizikového chování,
- výchova k dobrovolnictví.

Individuální práce:

- vytváření podmínek pro rozvoj nadání žáků a studentů,
- motivace vychovatelky vůči žákovi – vyvolání potřeby a ukázání cesty, jak potřebu uspokojit,
- znalost osobních vlastností žáků, jejich aktuálního subjektivního stavu,
- upozornění na způsob překonávání možných překážek a obtíží.

Otevřená nabídka spontánních činností:

- vhodné aktivity vznikající náhodně,
- motivační činnosti na základě určité situace,
- činnost na základě vlastních přání a návrhů žáků,
- využití sportovišť, internet, kulturní akce ve městě atd.

### **3.2.10 Metody výchovné činnosti v DM**

- motivace a aktivizace žáků,
- rozhovor, řízený rozhovor,

- přednáška, beseda, diskuse, řízená diskuse, panelová diskuse,
- trénink dovednosti, modelová situace, případová studie, žákovský projekt,
- dotazníky a ankety, společenské hry,
- monitorování sociálního klimatu DM a výsledků vzdělávání žáků,
- brainstormin (základní metoda pro generování co nejvíce nápadů na dané téma, používaná k povzbuzení intuitivního tvůrčího myšlení v týmu).

Výchovné a vzdělávací strategie jsou společné postupy na úrovni školy i DM uplatňované ve výuce i mimo výuku, jimiž škola a DM cíleně utváří a rozvíjí klíčové kompetence.

Výchovná práce v domově mládeže má svá specifika a liší se od vzdělávání ve škole. Při tvorbě ŠVP domova mládeže a při jeho následné implementaci jsou zohledňovány tato specifika a budeme vycházet zejména z požadavků pedagogiky volného času, které představují hlavní výchovné a vzdělávací strategie i pro domov mládeže.

Důležitou výchovnou a vzdělávací strategií je, že vychovatelky převzou odpovědnost za úspěšné vytváření pozitivního klimatu v domově mládeže i ve svých výchovných skupinách, za prevenci rizikových projevů chování žáků a za všestrannou podporu žáků v učení. Jako další důležitou strategií je vlastní hodnocení domova mládeže, neustálé zlepšování podmínek a spolupráce se zákonnými zástupci žáků. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

Strategie výchovné práce DM vychází z obecných pedagogických zásad, jako je individuální přístup a přiměřenost, a respektuje požadavky pedagogického ovlivňování volného času:

- Požadavek dobrovolnosti:
  - žák se může a nemusí zúčastnit plánovaných volnočasových aktivit (volný čas je oblast svobodné volby).
- Požadavek pedagogického ovlivňování volného času:
  - vychovatelka má povinnost volný čas ovlivňovat formou nabídky a motivace,

- aktivity vychovatelka nabízí, ale i ovlivňuje, aby např. nevznikla závislost na PC a internetu na úkor poskytovaných aktivit,
- vychovatelka má dávat vhodné podněty ke vzbuzení zájmu.
- Požadavek vyzdvihování kladných rysů osobnosti:
  - vychovatelka má povinnost chválit, vyzdvihovat a hodnotit žáky vzhledem k možnostem, momentálnímu stavu,
  - vyjadřuje-li vychovatelka nesouhlas, musí se vztahovat k momentální činnosti, dávat najevo, za co přesně je žák pokárán.
- Požadavek přiměřenosti:
  - plánované a navozované činnosti musí být přiměřené věku, pohlaví a zájmu žáků.
- Požadavek zájmovosti a zajímavosti:
  - vychovatelka musí žáky vhodně motivovat a činnost zajímavě rozvíjet, musí být průvodcem žáků po zájmových činnostech, ale nevnučuje se.
- Požadavek citovosti a citlivosti:
  - zájmové aktivity by měly přinášet kladné emoce a hodnocení činností by mělo být citlivé.
- Požadavek seberealizace:
  - vychovatelka dbá na to, aby se žák v dané činnosti mohl realizovat a měl pocit úspěšnosti,
  - vychovatelka volí aktivity tak, aby se v nich uplatnili a byli i přiměřeně úspěšní všichni žáci. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

### **3.2.11 Ochrana žáků před sociálně patologickými jevy**

Součástí školního vzdělávacího programu je i ochrana žáků před sociálně patologickými jevy (záškoláctví, drogová závislost, alkoholismus, kouření, netolismus, gamblerství, kriminalita a delikvence ...) a před projevy diskriminace, nepřátelství, násilí, krádeže a šikany. Žáci jsou seznamováni s touto problematikou i na přednáškách podle vypracovaných pracovních listů k ŠVP.

Ochrana žáků je zajišťována vychovatelkami, speciálním pedagogem, výchovnou poradkyní a metodikem primární prevence školy. Při přijetí žáka do DM jsou zákonní



zástupci žáka informováni o skutečnosti, pokud by se jim syn (dcera) svěřil (svěřila) s jakýmkoliv druhem šikany, budou v zájmu jejich dítěte informovat neprodleně vychovatelku DM. Každé šikanování se bude okamžitě řešit.

Základem prevence na domově mládeže je každodenní pozorování jednotlivých žáků vychovatelkou, registrovat změny v jejich chování, postojích, přístupu k učení. Varovným signálem bývá náhlá a déle trvající změna nálady, ztráta nebo naopak příliš energie, změna ve stravovacích návycích, zarudlé oči a především zhoršení prospěchu ve škole. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

### **3.3 Školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu**

Mezi tato zařízení patří diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy.

Ústavní výchovu nařídí soud, pokud rodina není schopna plnit své funkce a tím je ohrožen vývoj dítěte. Za závažné poruchy chování je soudem uložena ochranná výchova. Okamžitě působí předběžné opatření, pokud je dítě vážně ohroženo, nebo se ocitne bez náležité péče. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

### **3.4 Nestátní neziskové organizace**

Nestátní neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží představují kromě škol a školských zařízení důležitý prvek ve vytváření žádoucí nabídky pro aktivní využití volného času dětí a mládeže. Svou činností významnou měrou doplňují a obohacují výchovně vzdělávací činnost škol, školských zařízení a rodin. Umožňují dětem a mládeži rozvíjet přirozeným způsobem jejich schopnosti, dovednosti a talent a připravují je na budoucí život. Řada organizací působí na území celé republiky – Junák, Duha, Česká tábornická unie, Pionýr, Sokol a další tělovýchovné organizace, zájmová sdružení hasičů, rybářů apod. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

### **3.4.1 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež**

Tato zařízení mají především sociální poslání a jsou určena neorganizovaným dětem a mládeži, kteří se nacházejí v obtížné životní situaci, jsou ohroženi sociálně patologickými jevy nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovatelný většinovou společností. Jako své základní poslání si vytkla doprovázet tyto jedince v obtížných životních situacích a přispívat ke zlepšení kvality jejich života. Cílem je zlepšení kvality jejich života předcházením či snížením sociálních rizik vyplývajících z jejich způsobu života, umožnit jim lépe se orientovat v sociálním prostředí, napomáhat při vytváření podmínek pro řešení nepříznivých sociálních situací. Každé NZDM si vytváří program a rozsah činnosti podle svých podmínek. Účast na činnosti je bezplatná, klient se nemusí registrovat ani jinak přihlašovat a může zůstat v anonymitě. Může kdykoli přijít nebo odejít podle svého uvážení. Základním prostředkem pro oslovení a získání klientů je atraktivní nabídka možností trávení volného času, touto cestou je vytvářen prostor pro přirozené navázání kontaktu s cílovou skupinou a následné poskytování sociálních služeb. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

### **3.4.2 Živnostenské podnikání k dětem a mládeži**

Dalšími početnými subjekty jsou různí organizátoři a provozovatelé nabídky dětských volnočasových aktivit na komerčním základě. Zřizují se jako živnosti. Mohou se zaměřovat na získávání dovedností (hudební či výtvarné kurzy) nebo na sociální služby pro zaměstnané rodiče (hlídání dětí spojené s některými zájmovými aktivitami – malování, zpěvohry na hudební nástroje apod.). Specifickou oblastí jsou provozovatelé táborů.

## **3.5 Osobnost pedagoga volného času, vychovatele**

Pedagogickým pracovníkem je podle zákona osoba, která vykonává přímou vyučovací, výchovnou, speciálně pedagogickou nebo pedagogicko psychologickou činnost. Máme tím na mysli přímé působení na vychovávaného, vzdělávaného jedince.

Pedagogickými pracovníky jsou učitelé, vychovatelé, speciální pedagogové, psychologové, asistenti pedagoga, pedagogové volného času, trenéři a vedoucí

pedagogičtí pracovníci. Příslušný stupeň a druh požadovaného vzdělání stanoví příslušné dokumenty.

V oblasti výchovy ve volném čase se uplatní především dvě z uvedených profesí. Pedagog volného času a vychovatel. Pedagogové volného času působí především ve střediscích volného času. Tedy v domech dětí a mládeže a ve stanicích zájmových činností. Pracovníci zařízení pro zájmové vzdělávání typu školní družina a školní klub, výchovných a ubytovacích zařízení typu domov mládeže, škola v přírodě nebo zařízení pro ústavní a ochranou výchovu jsou profesně jako vychovatelé. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

Všechny pedagogické profese kladou na pedagogické pracovníky značně náročné požadavky. Lze to zdůvodnit obtížností práce pedagogů, schopností jednat s lidmi a udržet si autoritu, požadavky na vzdělání. Pedagogické profese patří do kategorie tzv. pomáhajících. Zde hraje velkou roli psychická odolnost a vyrovnanost.

Požadované znaky osobnosti:

- pozitivní obecně lidské vlastnosti,
- vlastnosti důležité pro pedagogy,
- specifické požadavky na vychovatele a pedagogy volného času.

Pedagog by měl být dobrý a příkladný, téměř dokonalý člověk. Měl by mít jen samé kladné vlastnosti, patřičné vědomosti, dovednosti a návyky, příslušné schopnosti a inteligenci apod. Už v tomto okamžiku musí být každému jasné, že je v tom určitá míra nadsázky. Ideální lidé prostě neexistují. Každý člověk, i pedagog, má své silné a slabé stránky. Důležité je, aby si je uvědomoval, byl schopen s nimi pracovat, a aby tyto nedostatky nebránily v úspěšném vykonávání povolání pedagoga. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

Rysy osobnosti, které jsou nezbytné pro úspěšné vykonávání pedagogického povolání:

- profesionální a odborná úroveň,
- odpovědnost,
- schopnost empatie,

- dovednost předcházet konfliktům a případně je řešit,
- přiměřená míra dominantnosti, která umožní vedení jiných lidí,
- odolnost, stabilita, zvládání náročných životních situací, nekonfliktnost,
- komunikativnost, dovednosti verbálního i neverbálního sdělování a umění naslouchat,
- pozitivní vztah k lidem, zájem o osudy druhých, radost ze vzájemného kontaktu.

Kromě pozitivních lidských vlastností a specifických požadavků na pedagogy lze vymezit i nároky a požadavky, vztahující se ve zvýšené míře k povolání pedagoga volného času a vychovatele. Vyplynávají ze skutečnosti, že tito pedagogové pracují s jedinci různého věku, s jedinci s různým postižením a v různých typech zařízení.

Pro pedagogy volného času a vychovatele jsou zvláště žádoucí tyto vlastnosti:

- schopnost přizpůsobit se proměnlivým podmínkám a řešit nečekané situace,
- pochopení pro věkové zvláštnosti,
- zvládání dovedností a technik účinného jednání,
- tvořivost, nápaditost, fantazie,
- aktivita, iniciativa, průbojnost, schopnost prosazovat své názory a požadavky,
- smysl pro humor,
- dobrý zdravotní stav a fyzická zdatnost,
- příjemný vzhled a úprava zevnějšku.

Můžeme tedy konstatovat, že dobrý pedagog volného času je obecně dobrý člověk s žádoucími vlastnostmi pro vykonávání pedagogického povolání. Při zvládání výchovných situací umí použít účinné formy jednání a vhodný výchovný styl. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011)

Podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání musí vychovatelé splňovat následující předpoklady:

- a) plná způsobilost k právním úkonům,
- b) odborná kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost,
- c) bezúhonnost,
- d) zdravotní způsobilost,
- e) schopnost prokázat znalost českého jazyka.

## 4 CÍLE A METODIKA VÝZKUMU

### 4.1 Cíle

Cílem bakalářské práce je zmapovat, zda žáci středních škol ubytovaní na domově mládeže využívají efektivně svůj volný čas, čím nebo kým jsou ovlivňováni a jaké aktivity upřednostňují. Dále zjistit, do jaké míry mohou volnočasové aktivity na domově mládeže ovlivnit postoje a chování dospívajících. Zároveň půjde o ověření, zda žákům ubytovaných na domově mládeže vyhovuje stávající nabídka volnočasových aktivit a jaké nové aktivity by chtěli využívat.

### 4.2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1:

Využívají studenti ubytovaní na domově mládeže efektivně volný čas?

Výzkumná otázka č. 2:

Jaké aktivity studenti na domově mládeže upřednostňují a je pro ně nabídka volnočasových aktivit dostatečná?

Výzkumná otázka č. 3:

Mohou volnočasové aktivity na domově mládeže ovlivnit chování dospívajících, a jakým způsobem?

### 4.3 Metodika

#### 4.3.1 Zvolené metody a techniky

Vzhledem ke stanovenému cíli byla použita metoda **kvalitativního výzkumu**. Od kvantitativního výzkumu a v něm používaných metod se kvalitativní výzkum liší absencí šetření předem stanovených hypotéz a způsobem realizace. Jde o empirický výzkum, ve kterém se nevyskytují data ve formě čísel. Kvalitativní výzkum směřuje k zjištění významu sbíraných dat a jejich interpretaci. Výzkum se provádí pomocí intenzivnějšího kontaktu s jedincem nebo skupinou jedinců. Hlavním úkolem je

ilustrovat orientaci lidí v daném prostředí, způsob jejich chování nebo jednání a důvody, které je k tomu vedly. (Hendl, 2005)

Technikou sběru dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Umožňuje zachytit nejen fakta, ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů dotazovaných jedinců. Je možné sledovat i některé jejich vnější reakce a podle nich potom pohotově usměrňovat další průběh rozhovoru. Otázky jsou předem připravené, ale jejich pořadí a formulace mohou být v průběhu rozhovoru pozměněny, případně doplněny nebo dovysvětleny v souvislosti s průběhem rozhovoru. (Gavora, 2010)

#### **4.4 Charakteristika výzkumného souboru**

Výzkumný soubor byl vybírán cíleně. Výzkumného šetření se zúčastnila vedoucí vychovatelka domova mládeže, která má vysokoškolské pedagogické vzdělání a osm žáků středních škol, kteří jsou ubytováni v domově mládeže. Osloveni byli dva žáci opačného pohlaví z prvního, druhého, třetího a čtvrtého ročníku střední odborné školy.

#### **4.5 Průběh výzkumu**

Výzkum probíhal v termínu od 7. února do 21. března roku 2017 na domově mládeže v Plzni. Prostředí domova mládeže mělo pozitivní vliv na průběh rozhovorů, dotazování studenti se cítili přirozeně a byli komunikativní.

Před rozhovorem byli plnoletí žáci a vedoucí vychovatelka seznámeni s obsahem bakalářské práce, s výzkumem, který je její nedílnou součástí, a jeho možným praktickým využitím. V tomto smyslu vyjádřili svůj souhlas všichni dotazovaní.

Rozhovory se čtyřmi nezletilými žáky byly vedeny v rámci schůzek výchovných skupin, konaných každé úterý podle plánu, z důvodu akceptace etické stránky výzkumného šetření. Všichni dotazovaní studenti byli informováni, že rozhovor je anonymní a bude volně zaznamenáván. Znění jednotlivých otázek nebylo studentům před rozhovorem sděleno a případné nejasnosti byly dotazovaným v průběhu rozhovoru podrobněji vysvětleny. Důvěrné, osobní a další informace, následkem kterých by mohl být oslovený nějakým způsobem poškozen, nejsou v rozhovoru uváděny. Doba

probíhajících rozhovorů trvala v rozmezí od 15 do 30 minut. Průběh rozhovorů byl zaznamenáván písemně.

#### **4.6 Vlastní výzkum**

Výzkum byl zpracováván formou kvalitativní metody polostrukturovaného rozhovoru. Obsahuje rozhovory se studenty ubytovanými na DM. Rozhovory jsou citovány v plném rozsahu. Z důvodu zachování anonymity byla jména dotazovaných žáků pozměněna. Čísla 1 - 7 v textu odpovídají číslům otázek v polostrukturovaném rozhovoru. Znění otázek je interpretováno v příloze číslo 3. V úvodním odstavci jsou obsaženy základní anamnestické údaje, o kterých se domnívám, že mohou ve svém důsledku ovlivnit přístup žáka k volnočasovým aktivitám.

##### **Pavel**

Anamnestické údaje

16 let, žák 1. ročníku střední odborné školy s maturitou, bydlí v malé obci nedaleko města Tachov. Na DM bydlí první rok. Pavel je tichý, klidný, slušné vychovaný a spolehlivý žák. Dodržuje denní řád v plném rozsahu a svědomitě se připravuje na vyučování. Na domově nemá Pavel moc kamarádů, v čase vycházek často zůstává na pokoji. Ve škole patří Pavel k nadprůměrným žákům.

Pavel žije v úplné rodině, má o dva roky starší sestru. Spolupráce s rodiči je na dobré komunikativní úrovni. Víkendy Pavel tráví se svými rodiči doma nebo jezdí k babičce.

- 1. „Musím se učit a hodně času trávím na počítači. Když jsou na pokoji kluci, hrajeme společně hry, nebo jdu na facebook. Večer koukám na počítači na filmy.“*
- 2. „Chodím do haly na fotbal, na přednášky, občas na procházky do přírody.“*



3. *„Nabídka pro využití volného času je na domově zajímavá. Ani všechny nestíhám, vybírám si jenom některé, hodně času mi zabere příprava na vyučování.“*
4. *„Určitě bych se rád zúčastnil exkurze letecké záchranné služby v Líních.“*
5. *„Potřebuji se odreagovat od učení, na přednáškách se dozvím spoustu zajímavých věcí. Na fotbal do haly chodí dobrá parta kluků a pohyb je zdravý.“*
6. *„Rád bych zašel na bowling, painball, motokáry, golf nebo častěji do kina, ale bohužel to stojí dost peněz.“*
7. *„Je to příležitost se pobavit, seznámit se s ostatními studenty, a pokud bych neměl co dělat, určitě je to šance, jak se zabavit.“*

### **Kristýna**

Anamnestické údaje

16 let, žákyně 1. Ročníku střední odborné školy s maturitou, bydliště Cheb, první rok bydlí na DM. Kristýna má problémy s dodržováním denního řádu DM, nerada se podřizuje ostatním, není komunikativní. Na DM nemá žádné kamarádky. Prospěch ve škole má průměrný.

Kristýna žije v úplné rodině, má mladšího bratra, který chodí do první třídy. Matka pracuje v zahraničí a domů jezdí jen jednou za měsíc. Veškerou péči o děti a domácnost tak přenechala otci. Spolupráce s otcem je na dobré komunikativní úrovni se zájmem o dění ve škole i o chování své dcery na DM. Víkendy tráví rodina doma, většinou pasivním způsobem.

1. *„Většinu času trávím na počítači. Koukám na filmy, nebo jsem na facebooku.“*
2. *„Chodím jen na grilování, nic jiného mě nebaví.“*

3. *„Nabízených akcí je tu hodně, ale podle mě zbytečně. Já se většinou nezúčastňuji.“*
4. *“Žádné, je jich tu dost. Možná by se mohlo častěji grilovat.“*
5. *„Neúčastním se žádných akcí, protože mě nebaví. Raději jsem na pokoji. Když jsou spolubydlíci pryč, mám alespoň klid.“*
6. *„Docela ráda bych zašla do kina na nějaký dobrý film, nebo do divadla, ale to si musíme platit a já na to nemám peníze.“*
7. *„Já považuji volnočasové aktivity na DM za nutnost. Něco se tu dělat prostě musí.“*

## **Jan**

### Anamnestické údaje

17 let, žák 2. ročníku, střední odborné školy s maturitou, umístěn v Dětském domově v Plané u Mariánských lázní, druhý rok bydlí na DM. Jan je tichý, klidný, slušný a pořádkumilovný žák. Není příliš společenský ani komunikativní. Na DM má dva nejlepší kamarády, s kterými bydlí na pokoji. Dodržuje stanovené normy denního řádu. Prospěch ve škole má průměrný.

Jan žije v Dětském domově Čtyřlístek v Plané, má o dva roky starší sestru, se kterou má velmi pěkný citový vztah a často se navštěvují. S o pět let mladším bratrem se nestýká. Svoji matku nezná. Otec Jana na DM často navštěvuje. K otci má Jan kladný vztah. Na DM je spokojený, připomíná mu život v dětském domově. Inklinuje ke své skupinové vychovatelce, ke které má důvěru.

1. *„Když má sestra volno, chodíme spolu ven, nebo na kafe. Jinak většinu svého volného času trávím na počítači. Často jsem na facebooku, baví mě počítačové*

*hry. U různých počítačových her strávím se svými spolubydlicími klidně celé odpoledne.“*

- 2. „Zúčastňuji se přednášek, baví mě grilování na dvorku DM. Také jsem vystupoval na vánoční besídce.“*
- 3. „Nabídka aktivit k využití volného času je na DM podle mého názoru celkem rozsáhlá, je to podobné jako v dětském domově. Nevím, jestli do maturity všechny stihnu.“*
- 4. „Určitě by byla zajímavá exkurze Hasičské záchranné služby v Plzni na Lochotíně.“*
- 5. „Co mě motivuje? Asi zvědavost, spolubydlicí a občas vychovatelky.“*
- 6. „Ano, na spoustu akcí nemám dostatek peněz. Táta mi sice občas nějaké peníze dá, ale sám na tom finančně není moc dobře.“*
- 7. „No, asi jako snahu vychovatelek zvednout nás od počítače a donutit nás dělat něco smysluplnějšího.“*

## **Karolína**

### Anamnestické údaje

17 let, žákyně 2. ročníku, střední odborné školy s maturitou, bydliště Karlovy Vary, druhý rok bydlí na DM. Karolína je slušně vychovaná, přívětivá, komunikativní a pořádkumilovná žákyně. Dodržuje stanovené normy denního řádu. Na DM má hodně kamarádek. Prospěch ve škole má nadprůměrný.

Karolína žije v úplné rodině, má o čtyři roky staršího bratra. Vztahy v rodině jsou bezproblémové. Spolupráce s rodiči je velmi dobrá. Karolína s rodiči často cestuje. Víkendy tráví rodina pohromadě, často aktivním způsobem. V zimě jezdí na lyže, v létě na kole. Společnou dovolenou tráví většinou u moře.

1. *„Já mám ráda, když se něco děje, takže se snažím využívat všechno, co nám na DM nabízí. Čas osobního volna trávím se svým přítelem, nebo mě baví nakupování v obchodním centru. Také se občas musím učit. Večer jdu na facebook, nebo koukám na počítači na filmy.“*
2. *„Cvičím zumbu, aerobic, chodím plavat do bazénu, na vycházky do přírody. Ráda zajdu do kina i na bowling nebo golf. Těším se na jaře a v létě na grilování.“*
3. *„S nabídkou aktivit na DM jsem spokojená. Myslím, že je pestrá a smysluplná. Většinou spoustu věcí nestíhám“*
4. *„Uvítala bych častější návštěvy divadel, mám ráda muzikály, nebo bych navštívila cirkus.“*
5. *„Zúčastňuji se většiny nabízených akcí DM, protože nesnáším nudu. Motivují mě spolubydlíci, spolužáci i vychovatelky. Mám ráda kolem sebe hodně lidí.“*
6. *„Ne, na moje zájmy, mimoškolní aktivity a koníčky mi rodiče finanční prostředky vždy poskytnou. Obzvláště, když jsou organizované školou nebo domovem mládeže.“*
7. *„Význam volnočasových aktivit na DM vidím v tom, že se můžeme odreagovat od učení a udělat něco pro svoji kondici. Aspoň se tu nenudíme.“*

## **Petr**

### Anamnestické údaje

18 let, žák 3. ročníku, střední odborné školy s maturitou, bydliště Mariánské lázně, třetí rok bydlí na DM. Petr je veselý, komunikativní, kamarádský, bezproblémový žák. Je sportovně založený. V kolektivu spolubydlících je velmi oblíbený. Na DM má jednoho

nejlepšího kamaráda, s kterým bydlí na pokoji. Prospěch ve škole má dobrý. Na DM je Petr spokojený, aktivně hraje fotbal a posiluje.

Rodiče jsou rozvedeni, Petr žije s matkou a jejím přítelem. Má o sedm let starší sestru a nevlastního tříletého bratra. Petr má k rodičům kladný vztah. Citově je navázán na matku. Dobře vychází i s nevlastním otcem. Sestra už s nimi nežije ve společné domácnosti, ale velmi často rodinu navštěvuje. Svého malého bratra má Petr velmi rád. Se současnou rodinou tráví víkendy na pravidelných trénincích a fotbalových utkáních a zápasech.

1. *„Většinu svého volného času trávím na fotbale. Třikrát týdně mám tréninky a dvakrát týdně chodím v rámci fyzické přípravy do posilovny. Když zrovna nejsem na hřišti, tak chodím fandit. Večer, když mám čas, jdu na facebook, nebo hraju se spolubydlícími hry na počítači.“*
2. *„Když mi to vyjde, jdu si zahrát bowling nebo painball, baví mě lezení na horolezecké stěně. Každý rok reprezentuji náš DM v soutěžích v biatlonu a běhu do schodů. V biatlonu jsem byl v loňském roce třetí. Většinou si nenechám ujít grilování na dvorku DM a motokáry.“*
3. *„Myslím, že je celkem rozsáhlá a zajímavá. Bohužel, většinu aktivit na DM nestihnu, protože mám trénink.“*
4. *„Jaké další aktivity, to nevím, ale určitě bych uvítal častěji lezení na horolezecké stěně, bowling nebo pinball. A také motokáry.“*
5. *„K fotbalu rodiče, dědeček a trenéři, k účasti na akcích v domově spolubydlící a vychovatelky. Mám rád pohyb, baví mě skoro všechny sporty.“*
6. *„Ne, nejsem. Akce, které jsou organizované na DM nebo na fotbale mi rodiče vždy bez problémů zaplatí.“*

7. *„Většinu volnočasových aktivit na DM nestihnu, protože se věnuji fotbalu, takže v nich ani žádný význam nehledám.“*

## **Lenka**

### Anamnestické údaje

18 let, žákyně 3. ročníku konzervatoře, bydliště Aš, třetí rok je ubytována na DM. Lenka je veselá, temperamentní, komunikativní a pořádná. Nemá problémy s dodržováním vnitřního řádu. Mezi spolubydlícími je oblíbená. Výsledky ve škole má Lenka průměrné, hraje na klavír.

Lenka žije v úplné rodině, má o dva roky staršího bratra. Komunikace s rodiči je na požadované úrovni. Víkendy s rodiči většinou tráví aktivním způsobem, často chodí na delší procházky do přírody, jezdí na kole nebo na výlety.

1. *„Na DM trávím jen málo svého volného času, protože máme dvakrát v týdnu odpolední vyučování a třikrát týdně chodím cvičit na klavír. Pak se také musím učit a připravovat úkoly do školy. Večer jsem většinou na facebooku.“*
2. *„Když mi to vyjde, ráda si zacvičím zumbu, aerobic, zpívala jsem na vánoční besídce, baví mě grilování na dvorku a minigolf v Borském parku.“*
3. *„Nabídka volnočasových aktivit na DM je docela pestrá. Pokud žáci nemají co dělat a chtějí se nějak zabavit, určitě je z čeho vybírat.“*
4. *„Uvítala bych častější návštěvy koncertů a muzikálů.“*
5. *„Zúčastňuji se nabízených volnočasových aktivit, protože pro mě znamenají relaxaci, odreagování od školních povinností a klavíru. Také to je příležitost strávit více času s ostatními spolubydlícími. Motivují mě spolubydlící a kamarádky.“*

6. *„Ne, nejsem.“*

7. *„Myslím, že je to smysluplné vyplnění volného času žáků na DM, kteří nemají vlastní zájmy a koníčky. Pokud se někdo nudí, určitě zde najde dost aktivit, kterými se dokáže zabavit.“*

## **Patrik**

### Anamnestické údaje

19 let, žák 4. ročníku střední odborné školy s maturitou, bydliště Chodov, na DM je ubytován čtvrtým rokem. Patrik je cílevědomý, komunikativní, v kolektivu oblíbený. Občas má problémy s dodržováním vnitřního řádu DM. Výsledky ve škole má velmi dobré.

Patrik žije pouze s matkou, se svým otcem se nestýká a ani ho nezná. Nemá žádné sourozence. Ve společné domácnosti s nimi žijí prarodiče z matčiny stany. Své dětství popisuje Patrik jako velmi pěkné, ke všem členům rodiny má pozitivní vztah. Komunikace s matkou je na velmi dobré úrovni. Víkendy tráví Patrik poslední dobou se svojí přítelkyní.

1. *„Poslední dobou moc volného času nemám. Vzhledem k tomu, že musím dokončit čtvrtý ročník a za pár týdnů mě čeká maturita, zabere mi učení opravdu dost času. Také chodím na brigádu, takže se opravdu nenudím. Večer, když se potřebuji odreagovat, koukám na filmy na PC.“*

2. *„Snažím se dvakrát týdně chodit do posilovny, bezva je grilování na dvorku. Dřív jsem chodil do haly na fotbal, plavat do bazénu, občas běhat kolem řeky Radbuzy. Také jsem se zúčastňoval soutěží, jako je třeba biatlon a běh do schodů. Poslední rok na to opravdu nemám čas.“*

3. *„Nabídka využívání volného času na domově mládeže je opravdu velmi pestrá. Když jsem v prvním ročníku nastoupil do školy a na DM, docela mě překvapilo, kolik aktivit tu můžeme využívat. To z naší základní školy neznám.“*
4. *„Myslím, že volnočasových aktivit je na DM opravdu hodně, vybrat si musí snad každý. Nenapadá mě nic dalšího, co by bylo reálné na DM.“*
5. *„Motivují mě spolubydlící a vychovatelky.“*
6. *„Peníze jsou v mém případě rozhodující ve výběru volnočasových aktivit. Bowling, golf, pinball nebo motokáry jsou bohužel nad moje finanční možnosti. Pokud dávají nějaký opravdu pěkný film, obětuju peníze a zajdu do kina. Peníze, které vydělám na brigádě, si šetřím na dovolenou s přítelkyní. Snažím se tedy využívat aktivity, které DM nabízí zdarma. A ty jsou z pochopitelných důvodů omezené.“*
7. *„Když někdo aktivně nesportuje a nemá žádné jiné zájmy nebo koníčky, myslím, že volnočasové aktivity na DM nabízí spoustu možností, jak vyplnit volný čas a zahnat nudu.“*

## **Nikola**

### Anamnestické údaje

19 let, žákyně 4. ročníku střední odborné školy s maturitou, bydliště Stříbro, na DM bydlí čtvrtým rokem. Nikola je veselá, slušná, ochotná a stále dobře naladěná dívka. V kolektivu je velmi oblíbená. Nemá problémy s dodržováním denního řádu a svědomitě se připravuje na vyučování. Její prospěch je velmi dobrý. Nikola by ráda studovala vysokou školu.

Nikola žije ve společné domácnosti s matkou a jejím druhým manželem. Se svým vlastním otcem je v kontaktu, dříve k němu jezdila na víkendy a má k němu velmi pěkný vztah. Nikola má dva sourozence. Starší sestra studuje vysokou školu v Praze a domů jezdí jen jednou za měsíc. Mladší sestra chodí do druhé třídy. Vztahy v rodině



jsou bezproblémové. Komunikace s matkou i otcem je velmi dobrá. Víkendy s rodiči většinou trávila aktivním způsobem, oba rodiče jsou sportovně založeni. Poslední dobou o víkendech zůstává u svého nového přítele.

1. *„Letos mi moc volného času nezbyvá, připravuji se na maturitu, takže se učím podstatně víc, než dříve. Pokud vyšetřím chvilku volna, trávím ji se svým přítelem. Večer se ráda podívám na nějaký film na PC nebo jsem s kamarádkami na facebooku.“*
2. *„Za ty čtyři roky, co bydlím na domově, jsem nejčastěji cvičila zumbu a aerobik, bavil mě bowling, lezení na horolezecké stěně a minigolf v Borském parku. Když byl čas, šla jsem si zaběhat kolem řeky. Bude mi chybět grilování na dvorku.“*
3. *„Nabídka aktivit pro volný čas je na domově opravdu široká, bohužel velká část aktivit si žáci musí hradit sami. To spoustu ubytovaných žáků dost omezuje ve výběru.“*
4. *„Mě by se třeba líbil kroužek vaření, příprava studené kuchyně, pečení koláčů, nebo něco na ten způsob. Samozřejmě chápu, že v prostředí domova mládeže na to nejsou podmínky.“*
5. *„Mě vždy motivovala zvědavost, vybočení ze stereotypu, možnost poznat něco nového. Také často spolubydlící a vychovatelky.“*
6. *„To v každém případě. Už jsem se o tom zmiňovala. Já osobně tento problém nemám, ale moje spolubydlící se často různých volnočasových aktivit zúčastnit nemohly právě z finančních důvodů.“*
7. *„Pro žáky na DM mají volnočasové aktivity podle mě velký význam. Přijdou do neznámého prostředí, do města, ve kterém se nevyznají. Já osobně jsem po nástupu na domov byla moc ráda, že mi vychovatelky ukázali možnosti“*

*sportovního a kulturního vyžití, které nám nabízí jak domov mládeže, tak i jiné instituce.“*

### **Vedoucí vychovatelka DM**

Stejně otázky jsem položila i vedoucí vychovatelce domova mládeže. Má vysokoškolské pedagogické vzdělání a dvacetiletou praxi v školských ubytovacích zařízeních. Vedoucí vychovatelkou na domově mládeže je dvanáct let.

- 1. „Větší část žáků využívá efektivně volný čas s možností individuálního uplatnění a rozvoje svých schopností, praktických zkušeností, různorodých potřeb, zájmů a zálib v podmínkách DM. Horší je to s nízkým zájmem žáků o účast na pravidelně nebo příležitostně organizovaných činnostech v DM i s teoretickými informacemi na základě ŠVP, tyto aktivity žáky neoslovují a nemotivují, ke své škodě se s nimi míjejí.“*
- 2. „Nejčastěji halu, kde můžou hrát míčové hry, zejména fotbal. Často využívají i posilovnu. Rádi grilují maso na dvorku DM, zúčastňují se bowlingu, lezení na horolezecké stěně, plavání v bazénu na Slovanech, minigolfu v Borském parku nebo běhání kolem řeky Radbuzy. Kluky baví motokáry a paintball. Dívky cvičí zumbu nebo aerobik, rádi zajdou do ZOO, do kina, do divadla nebo třeba na vánoční trhy. Starší žáci využívají možnosti maturitních testů nanečisto a literární kroužky.“*
- 3. „Volnočasové aktivity hodnotí žáci jako pro ně přijatelné, akceptovatelné, přiměřené, dostatečné a cílené na jejich rozvoj a seberealizaci i když je nedovede většina žáků dostatečně využít nebo o ně projevit zájem. Nabídka umožňuje žákům poznávat, jak ke svému volnému času smysluplně přistupovat nejen na DM ale i v dospělosti. Uspokojují své zájmy a využívají podněty, přání a návrhy, které přicházejí od nich samých nebo ze žákovské samosprávy DM. Získávají novou, postupně se rozvíjející možnost změnit volnočasové aktivity na trvalou a významnou součást života a utváření jejich osobnosti.“*

4. *„Paintball, motokáry, divadlo, bowling a grilování, které se stávají významným celoživotním činitelem žáků i po ukončení ubytování DM, by žáci zařadili do měsíčních plánů častěji, záchranou a požární službu, z důvodu malého zájmu žáků nelze na DM realizovat.“*
5. *„Účelné, smysluplné využití volného času a aktivity vedoucí k žádoucímu rozvoji osobnosti žáka s podporou uplatňování zásad vedoucích ke zdravému životnímu stylu žáků. Kroužky vždy přitáhnou žáky, kteří si tyto dovednosti a návyky donesou na DM již ze základní školy. Týká se to zejména míčových her, fotbalu, nohejbalu, volejbalu nebo pravidelného cvičení ve fitness centrech. Naopak žáci, kteří nemají sklony ke sportovnímu vyžití již od dětství proto, že tak nejsou vedeni rodiči, účast na nich odmítají a tráví čas nad PC.“*
6. *„Jsou hodně limitováni výší kapesného od rodičů, vlastními prostředky z brigád. DM se snaží nabízet volnočasové aktivity bez potřeby poplatků za ně. Aktivity jako bowling, painball, motokáry a divadlo vždy končí v rovině přání právě z tohoto důvodu.“*
7. *„V rozvíjení osobnosti žáka, ve vzájemné komunikaci mezi žáky, v tvorbě pozitivního klimatu na výchovných skupinách a DM, v podpoře zdravého životního stylu, ve výchově žáků k toleranci a porozumění mezi sebou nejenom na pokojích, ale i ve výchovných skupinách a hlavně v soužití bez negativních projevů chování (drogová a jiné závislosti, tělesné a psychické násilí i šikana, etnické a sociální vylučování, xenofobie či rasismus).“*

## **4.7 Výsledky výzkumného šetření**

**Otázkou č. 1 byla zjišťována skutečnost, jakým způsobem tráví svůj volný čas žáci středních škol ubytovaní na domově mládeže.** Výsledky šetření ukázaly, že z osmi oslovených adolescentů na DM se 3 žáci (dva chlapci a jedna dívka) ve svém volném čase věnují především PC a internetu. Všichni studenti uvedli, že počítač využívají každý den, ať už ke sledování filmů, nebo ke komunikaci na facebooku. Jeden z dotázaných žáků se aktivně věnuje sportu, jedna žákyně hraje na klavír. Ostatní žáci si vybírají volnočasové aktivity podle svých zájmů a možností. Žáci čtvrtých ročníků se věnují především přípravě na maturitní zkoušku, jeden žák zároveň chodí pravidelně na brigádu.

**Otázkou č. 2 bylo sledováno, jaké volnočasové aktivity nabízené domovem mládeže žáci využívají.** Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že žáci spíše využívají posilovnu a halu ke sportovnímu vyžití, rádi se zúčastňují lezení na horolezecké stěně a jízdy na motokárách, žákyně dávají přednost aerobiku, zumbě a procházkám v přírodě. Všichni žáci rádi grilují maso na dvorku DM a hrají bowling. Na Vánoční besídce účinkovali jeden žák a jedna žákyně z dotazovaných respondentů.

**Otázka č. 3 byla směřována ke zjištění, zda je nabídka volnočasových aktivit na domově mládeže dostatečná/nedostatečná a proč?** Všichni dotazovaní žáci i vedoucí vychovatelka se shodli na tom, že nabídka volnočasových aktivit je na domově mládeže dostatečná, smysluplná a pestrá. Každý z ubytovaných žáků si na domově mládeže nachází aktivitu k využití volného času podle svých potřeb a zájmů.

**Otázkou č. 4 bylo zjišťováno, jaké další volnočasové aktivity by žáci v nabídce aktivit domova mládeže uvítali.** Většina respondentů by již stávající oblíbené aktivity jako je grilování, bowling, lezení na horolezecké stěně nebo motokáry zařadila do měsíčních plánů častěji. Z kulturních akcí potom návštěvy divadel a muzikálů. V nabídce pak chybí exkurze Hasičské služby a Letecké záchranné služby a návštěva cirkusu. Tyto aktivity však, podle slov vedoucí vychovatelky, není možné pro nízkou účast na DM realizovat.

**Co motivuje žáky k účasti na kroužcích, proč se jich účastní, popřípadě neúčastní, bylo mapováno v otázce č. 5.** Z odpovědí na tuto otázku je patrné, jak velký vliv mají na dospívající žáky vrstevnické skupiny. Skoro všichni dotázaní uvedli, že je motivují spolubydlíci a spolužáci. Více jak polovinu žáků současně motivují vychovatelky. Adolescenti vidí ve volnočasových aktivitách možnost relaxace a odreagování se od školních povinností, možnost poznat něco nového nebo vybočení ze stereotypu.

**Otázka č. 6 byla zaměřena na skutečnost, zda jsou studenti ve výběru volnočasových aktivit limitováni finančními prostředky a jak.** Polovina dotázaných studentů na tuto otázku odpověděla kladně. Vedoucí vychovatelka potvrdila, že finanční prostředky sehrávají ve výběru volnočasových aktivit u žáků ubytovaných na DM základní roli. Výběr aktivit na DM se tak výrazně omezuje. Aktivity, jako je bowling, motokáry, painball, návštěva kina nebo divadla se tak sestávají pro žáky nedostupnými.

**V čem dotazovaní žáci spatřují význam volnočasových aktivit na DM, bylo sledováno v otázce č. 7.** Význam volnočasových aktivit žáci spatřují v odreagování se od školy a učení, seznámení se s ostatními žáky na DM a vyplnění volného času. Také jako snahu vychovatelek zpestřit žákům pobyt na domově mládeže a naučit je smysluplně využívat volný čas. Vedoucí vychovatelka vnímá volnočasové aktivity jako prostředek k rozvoji osobnosti žáka, k tvorbě pozitivního klimatu na výchovných skupinách a DM, k podpoře zdravého životního stylu.

#### **4.8 Shrnutí výsledků výzkumného šetření**

Analýzou výzkumného šetření jsem vytvořila obecné závěry v problematice využívání volného času studentů ubytovaných na DM. Výsledky výzkumného šetření potvrzují, že důležitou součástí života žáků ubytovaných na DM jsou volnočasové aktivity a jejich rozmanitá nabídka. Volnočasové aktivity umožňují neformální působení na dospívající a nenásilně ovlivňují využívání jejich volného času.

Žáci si organizují svůj volný čas podle svých přání a představ, rozhodují se sami, kterým volnočasovým aktivitám dají přednost. Všichni dotázaní studenti shodně uvedli, že

nabídka volnočasových aktivit na DM je pestrá. Cílem šetření bylo také zjistit, které volnočasové aktivity na DM žáci postrádají. Většina dotázaných by pouze stávající aktivity, jako je např. bowling, grilování nebo horolezecká stěna, zařadili do měsíčních plánů častěji. I z těchto odpovědí je patrné, že nabídka volnočasových aktivit na DM je dostačující.

Všichni oslovení žáci uvádí, že počítač využívají každý den, zejména ve večerních hodinách sledují filmy, nebo jsou na facebooku. Tři žáci tráví na počítači většinu svého volného času. Obecně lze říci, že nejvíce volného času na PC tráví především chlapci z nižších ročníků. Počítače jsou neodmyslitelnou součástí každodenního života dětí a mládeže, jsou zdrojem nepřehledného množství informací a v současné době se počítače staly i součástí vzdělávání.

Většinu nabízených aktivit a kroužků nabízených DM využívají spíše žáci prvních a druhých ročníků, výjimkou jsou sportovní aktivity, které navštěvují žákyně i žáci vyšších ročníků. Mezi velmi oblíbené a žádané aktivity patří grilování masa na dvorku DM a bowling. Důvodem nevyužívání nabídky aktivit na DM jsou jiné vlastní aktivity (individuální sportovní vyžití, hra na hudební nástroje a brigády), nezájem žáků se mezi sebou sdružovat, nerespektování pravidel vnitřního řádu DM popř. nevyhovující doba konání nabízených volnočasových aktivit a zejména jejich pravidelnost. Žáci čtvrtých ročníků se aktivit na domově mládeže zúčastňují méně často než v předchozích letech, upřednostňují přípravu na maturitní zkoušku.

Účast žáků na nabízených aktivitách DM je průnikem mezi jednotlivými ročníky a nabízí přátelské setkávání starších a mladších žáků, dívek a chlapců. Rozsah doby volného času studentů bydlících na DM je ovlivněn dobou, kterou využívají podle denního řádu DM k přípravě na vyučování, je to doba studijního klidu v rozsahu dvou hodin denně.

Většina studentů má zájem o individuální činnosti zajišťované jiným poskytovatelem. Jedná se především o tyto zájmové sportovní aktivity – fitness centra, bowling, motokáry, lezení na horolezecké stěně, paintball nebo golf. Z kulturních aktivit jde o návštěvy kin, divadel a muzikálů. Jak vyplynulo z výzkumného šetření, právě tyto aktivity jsou hrazeny z vlastních finančních zdrojů žáků a jejich zákonných zástupců. Nejméně polovina studentů uvádí, že placené volnočasové aktivity jsou pro ně nedostupné. Důvodem nejčastěji bývá ekonomická situace rodiny. Vzhledem k nízkým

příjmům a s nárůstem výdajů na domácnost jsou rodiny nuceny omezovat rodinné výdaje. Na předním místě při jejich omezování jsou většinou aktivity ve volném čase. Finanční prostředky tak v konečném důsledku zásadně ovlivňují výběr volnočasových aktivit studentů ubytovaných na DM. Výše popsaná finanční situace bývá často důvodem, že žáci upřednostňují pasivní trávení volného času u počítače.

Důležitá je podle mého názoru především motivace. Většina studentů přichází na domov mládeže z malých měst a obcí, kde je nabídka volnočasových aktivit z pochopitelných důvodů omezená. Úkolem vychovatelek je seznámit žáky s novým prostředím, s příležitostmi aktivního využívání volného času, které nabízí domov mládeže nebo jiný poskytovatel a motivovat adolescenty k aktivnímu a smysluplnému využívání svého volného času a ke zdravému životnímu stylu. Zájmy a koníčky, které si dospívající z domova mládeže odnese, ho pak budou provázet celým dalším životem. Smysluplné využívání volného času podporuje osobní a sociální rozvoj adolescentů a má tak zásadní význam v oblasti prevence sociálně patologických jevů.

## ZÁVĚR

Jedním ze základních pilířů mimoškolní výchovy, jak jsem již uváděla, jsou volnočasové aktivity. Při příchodu studenta na domov mládeže, kdy svoji úlohu v sekundární socializaci přebírá institucionální výchova, je nezbytné navázat na určité základní principy zavedené rodinou.

Žáci středních škol, kteří přichází do domova mládeže, jsou již téměř dospělí a svůj životní styl a zažitý způsob trávení volného času už jen velmi neochotně mění. Základní postoje k využívání volného času se utvářejí již v dětském věku a každý jedinec je pak uplatňuje i v budoucnosti.

Rodina sehrává, podle mého názoru, nejvýznamnější a nezastupitelnou roli ve výchově každého jedince ke zdravému životnímu stylu a smysluplnému využívání volného času. Způsob trávení volného času, zájmové činnosti, kterým se její členové věnují, kde a jakým způsobem tráví společné dovolené, má významnou roli při utváření osobnosti jedince a podporuje jeho pozitivní socializaci. Způsob, jakým rodina tráví volný čas, často vypovídá, do jaké míry rodina plní svoji funkci.

Z provedeného výzkumu jasně vyplynulo, že jedinci, kteří s rodinou tráví volný čas aktivním způsobem, se velmi dobře aklimatizují v novém prostředí, zapojují se do volnočasových aktivit na domově mládeže, aktivně se zúčastňují akcí, které nové prostředí nabízí. Naopak žáci, kteří v rodinném prostředí tráví volný čas pasivním způsobem, mají problém se zapojováním do volnočasových aktivit na domově mládeže a často upřednostňují pasivní nicnedělání u počítače. Neopomenutelný vliv na trávení volného času má také ekonomická situace rodiny. Finanční prostředky jsou často rozhodujícím faktorem při výběru volnočasových aktivit studentů na domově mládeže.

Velmi diskutovaným tématem v dnešní době jsou nejrůznější formy negativního chování a sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Všeobecný nárůst rizikového chování adolescentů znepokojuje jak odborníky, tak laickou veřejnost. S rostoucími obavami sílí snaha o hledání příčin a možností jejich eliminace. Prevence je jednou z účinných možností, jak tuto situaci řešit a právě volnočasové aktivity jsou hlavním nástrojem primární prevence.



Bakalářská práce a výsledky výzkumného řešení mi poskytly možnost podrobněji nahlédnout do problematiky využívání volného času žáků ubytovaných v domově mládeže. Zcela určitě budou přínosem nejen pro moji další práci ve funkci vychovatelky, ale také pro mé kolegy a ostatní pedagogy, kteří se volnočasovými aktivitami dospívajících zabývají.

## SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

CARR-GREGG, Michael a Erin SHALE. *Puberťáci a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-662-9.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

GRECMANOVÁ, Helena, Drahomíra HOLOUŠOVÁ a Eva URBANOVSKÁ. *Obecná pedagogika*. Olomouc: Hanex, 1999. Edukace. ISBN 80-85783-20-7.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3037-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav. 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 8070380780.

SLEPIČKOVÁ, Irena. *Sport a volný čas: vybrané kapitoly*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1039-6.

SMÉKAL, Vladimír a Petr MACEK, ed. *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister & Principal, 2002. Psychologie (Barrister & Principal). ISBN 80-85947-83-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.

VOKÁČ, Petr. *Školský zákon: zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*. 6., přepracované vydání. Třinec: Resk, spol. s r.o., 2016. ISBN 978-80-87675-13-7.

WARD, Peter, Sam ADAMS a Jude LEVERMORE. *Jak se připravovat na práci s mládeží*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-044-8.

## **PŘÁVNÍ PŘEDPISY**

Česko. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: Sběrka zákonů České republiky. 2004, částka 190, s. 10267, 10294. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>.

Česko. Vyhláška č. 108 ze dne 22. února 2005 o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: Sběrka zákonů České republiky. 2005, částka 34, s. 1121 - 1122. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-108>.

Česko. Vyhláška č. 74 ze dne 9. února 2005 o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. In: Sběrka zákonů České republiky. 2005, částka 20, s. 509. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>.

## **INTERNETOVÉ ZDROJE**

Citáty slavných osobností [online]. [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/marek-eben/>

## **SEZNAM PŘÍLOH**

1. Otázky k rozhovoru
2. Denní režim na DM
3. Výchovně vzdělávací plán činnosti DM mimo vyučování na školní rok

# PŘÍLOHY

## Příloha č. 1

### Výchovně vzdělávací plán činnosti DM mimo vyučování na školní rok

Výchovně vzdělávací činnost DM v měsíci září		Organizují
<b>1. Nástup žáků na DM, seznámení s VŘ DM, ŠVP, BOZ, Plzeňskou kartou a stravováním</b>		
a)	Nástup žáků do domova mládeže, ubytování	
b)	Schůzka s rodiči žáků prvních ročníků	
c)	Seznámení s VŘ DM, denním režimem a budování právního vědomí žáků	
d)	Seznámení se ŠVP, BOZ, bezpečnostními riziky a s provozními řády DM	
e)	Seznámení s dobíjením Plzeňské karty, sms jízdenky a obsluhou Cardmanu PMDP	
f)	Seznámení žáků 1. ročníků s přihlašovaním a odhlašovaním stravy na portálu <a href="http://www.strava.cz">www.strava.cz</a>	
<b>2. Řídící a organizační činnost</b>		
a)	Seznámení žáků s klíčovými kompetencemi č. 1 – 9, s důrazem na kompetenci č. 1	
b)	Pedagog. schůzka vychovatelek a schůzky výchovných skupin po provozní poradě ve škole	
c)	Diagnostické pedagogické pohovory s žáky 1. ročníků	
d)	MAC adresy žáků - aktualizace, organizace denního úklidu žáky na pokojích	
e)	Environmentální výchova - ekologické třídění odpadů	
f)	Knihovnička DM nejen pro maturanty a sledování doporučených vzdělávacích TV pořadů	
g)	Nácvik evakuace žáků na DM	
h)	Prohloubení základů stolování (v jídelně DM s důrazem na žáky 1. ročníků)	
ch)	Kontrola dodržování studijního klidu a doučování žáků s důrazem na žáky 1. ročníků	
i)	Provedení revizí elektrospotřebičů podle ČSN 331600	
<b>3. Odborné přednášky a besedy pro žáky DM</b>		
a)	Poznááme Plzeň - seznámení s okolím DM, knihovna, cesta do školy a na MHD, 28.9.	
b)	Vycházka na rozhlednu Chlum, Škodaland	
c)	Burza učebnic mezi žáky a přednáška s besedou Učíme se učit	
<b>4. Kulturní zájmová činnost</b>		
a)	Kulturní akce v rámci projektu Plzeň - Evropské hlavní město kultury 2015	
b)	Návštěva farmářských trhů na náměstí Republiky, Golf v Borském parku	
c)	Projekt – Malba a kresba žáků jako estetická součást DM, zahájení	
<b>Individuální zájmová činnost</b>		
a)	Hokejové utkání v ČEZ aréně	
b)	Taneční kurzy, autoškola, kondiční běh, soukromé posilovny	
<b>Organizovaná zájmová a sportovní činnost DM</b>		
a)	Sportovní aktivity ve sportovní hale, posilovně a na hřišti školy	
b)	Turnaj ve stolním tenisu pro žáky na dvorku DM	
c)	První zvonění Borský park – zábavná show	
d)	Kondiční cvičení podle Mojžíšové, hra na kytaře, sportovní aktivity s jinými SŠ, SOU, zákl. NJ	
e)	Seznamovací večírek s žáky 1. ročníků	
f)	Sledování doporučených výchovně vzdělávacích pořadů v TV	

<b>5. Spolupráce se školou</b>	
a)	Seznamovací pobyt žáků 1. ročníků, třídní aktivity 1. ročníků
b)	Podpora partnerství Waldmünchen, dny vědy a techniky, školní parlament
c)	Testování Vektor pro žáky 4. ročníků
d)	Středoškolský atletický pohár, přebor SŠ ve fotbalu
e)	Kroužky ve škole zeměpisný, matematický, PC, jazykový, sportovní
<b>6. Soutěže a společenské hry</b>	
a)	O nejlépe uklizený a esteticky vyzdobený pokoj
b)	Hry Česko, Evropa, Vlajky, Svět, Sport, Cesta z ghetta, Párty, Hexeto

## Příloha č. 2

### Denní režim na DM

<b>05:30 - 06:30</b>	budíček, osobní hygiena, snídaně, úklid pokojů
<b>05:45 - 07:30</b>	snídaně, hlášení změn noční vychovatelce (nemoc, odjezd domů, návštěva lékaře, odchod po 09.00 h z DM)
<b>06:30 - 07:40</b>	odchod žáků z DM do školy, bodování úklidu pokojů noční vychovatelkou
<b>do 08:00</b>	odhlášení stravy žáky u paní hospodářky na následující den
<b>12:00 - 16:00</b>	oběd, návraty žáků ze školy na DM podle rozvrhů
<b>14:00 – 16:00</b>	zápůjčky sportovních potřeb a knižního fondu
<b>14:00 – 17:30</b>	volnočasové aktivity DM (pravidelná činnost hala, hřiště a posilovna)
<b>14:30 – 19:00</b>	osobní volno
<b>14:00 – 19:00</b>	neformální pedagogické pohovory žáků s vychovatelkami
<b>14:00 – 17:30</b>	volnočasové aktivity žáků
<b>podle plánu</b>	účast na stravovací komisi, žákovské samosprávě
<b>13:30 – 19:00</b>	hlášení návštěv vychovatelce, zapsání, místo - společenská místnost, studovna, pokoj
<b>14:00 – 19:00</b>	neformální pedagogické pohovory žáků s vychovatelkami VS
<b>17:30 – 19:00</b>	večeře, ve středu výdej do 17:00
<b>18:00 – 21:00</b>	Tisk, kopírování a skenování podkladů do školy žáky DM u vychovatelky
<b>17:00 - 19:00</b>	schůzky výchovných skupin vždy v úterý
<b>v 19:00</b>	přítomnost všech žáků na DM, ukončení návštěv na DM, vrácení zapůjčených sportovních potřeb, přísný zákaz opuštění DM do 21:00
<b>19:00 - 21:00</b>	doba studijního klidu určená pro přípravu žáků na vyučování do školy
<b>21:00 - 21:45</b>	osobní hygiena, hlášení změn zdravotního stavu vychovatelce
<b>20:30 – 21:30</b>	využití kuchyňky umístěné v jídelně DM po domluvě s vychovatelkou
<b>21:45</b>	večerka

### **Příloha č. 3**

#### **Otázky k rozhovoru**

1. Jakým způsobem tráví žáci na domově mládeže volný čas?
2. Jaké volnočasové aktivity nabízené domovem mládeže žáci využívají?
3. Jak nabídku volnočasových aktivit na domově mládeže hodnotí žáci a je pro ně dostatečná/nedostatečná a proč?
4. Jaké další volnočasové aktivity by žáci v nabídce aktivit domova mládeže uvítali?
5. Co motivuje žáky k účasti na kroužcích, proč se jich žáci účastní, popřípadě neúčastní?
6. Jsou žáci ve výběru volnočasových aktivit limitováni finančními prostředky a jak?
7. V čem žáci spatřují význam volnočasových aktivit na DM?